

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА**

галузь знань

спеціальність

«ФІНАНСИ»

07 «Управління та адміністрування»

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: очна (денна)
очна (денна), заочна, дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: *«Оподаткування банків в Україні: проблеми та перспективи»*

здобувача *Гричук Валерії Сергіївни*

(підпис)

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент, Котіна Ганна Михайлівна
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор А. Буряченко

(підпис)

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ ДЕПОЗИТНИХ КОРПОРАЦІЙ	6
1.1 Сутність та специфіка оподаткування банківської діяльності.....	6
1.2 Нормативно-правове забезпечення процесу оподаткування банків в Україні.....	14
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	20
2.1 Особливості діючої системи оподаткування юридичних осіб – депозитних корпорацій в Україні	20
2.2 Фіскальне значення та регулююча роль оподаткування банківської діяльності	25
2.3 Основні тенденції оподаткування банків в контексті підвищення ефективності господарювання в Україні в сучасних умовах	28
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ – БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	36
3.1 Зарубіжний досвід оподаткування депозитних корпорацій.....	36
3.2 Проблеми та перспективи вдосконалення механізму оподаткування банків в Україні	45
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	59

ВСТУП

Банківська система відіграє важливу роль у стабілізації фінансового ринку та забезпеченні економічного зростання країни. Оподаткування банків в Україні є складною та актуальною проблемою, що вимагає уваги з боку як урядових органів, так і академічної спільноти. Враховуючи швидкий розвиток банківського сектору та вплив глобальних фінансових тенденцій, необхідно постійно аналізувати та удосконалювати законодавство щодо оподаткування банків з метою забезпечення ефективності та стабільності фінансової системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості оподаткування банківської діяльності вивчали як закордоні, так і вітчизняні вчені. Вагомий внесок у розгляд цього питання внесли такі науковці – проф. Вовчак О. Д., проф. Коваленко В. В., проф. Коваленко Ю. М., проф. Міщенко В. І., проф. Міщенко С. В., проф. Науменкової С. В. та ін.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи - поглиблення теоретичних засад та обґрунтування практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму оподаткування банків в Україні на основі вивчення особливостей їх діяльності, враховуючи світовий досвід оподаткування депозитних корпорацій.

Для досягнення вказаної мети в бакалаврській кваліфікаційній роботі необхідно виконати такі завдання:

У *розділі I* дослідити теоретико-методичні засади оподаткування банків, зокрема:

- визначити сутність, зміст та специфіку оподаткування депозитних корпорацій;
- охарактеризувати та проаналізувати нормативно-правове забезпечення процесу оподаткування банківської діяльності.

У *розділі II* проаналізувати вітчизняну практику оподаткування банківської діяльності, зокрема:

- дослідити особливості організації та сучасний стан системи оподаткування банків в Україні;

- охарактеризувати податкове навантаження на депозитні корпорації; визначити ефективність системи оподаткування банківської діяльності.

У розділі III визначити та обґрунтувати перспективи розвитку механізму оподаткування юридичних осіб – банківських установ, зокрема:

- проаналізувати зарубіжний досвід оподаткування депозитних корпорацій, та обґрунтувати доцільність і можливості його використання в Україні;

- виявити та оцінити проблеми та запропонувати шляхи реформування системи оподаткування банків в Україні.

Об'єкт дослідження - система оподаткування банківської діяльності.

Предмет дослідження - теоретичні та практичні аспекти оподаткування банків в Україні.

Методами дослідження є аналіз літератури (вивчення наукових статей, книг, монографій, підручників, нормативно-правових актів); систематизація та узагальнення (узагальнення та систематизація теоретичних знань, формування власної точки зору на досліджувану проблем); статистичний аналіз (аналіз статистичних даних про динаміку податкових надходжень від банківського сектору, рівень податкового навантаження на банки, структуру податкових платежів тощо); порівняльний аналіз (порівняння систем оподаткування банків в Україні та зарубіжних країнах з метою виявлення їх переваг та недоліків).

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Робота має значну теоретичну, методичну та практичну значущість, оскільки вона пропонує нові знання та рекомендації щодо вдосконалення системи оподаткування банків в Україні. Дане дослідження можна використати для комплексного загального аналізу оподаткування банківської системи, а також для її оптимізації.

Інформаційна база дослідження включає в себе нормативно-правове (закони, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, кодекси України), інформаційно-аналітичне забезпечення (звітність Міністерства Фінансів,

НБУ, Державної податкової служби України) та наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених.

Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі змісту, вступу, трьох розділів, які поділяються на підрозділи, висновку, списку використаної літератури, а також із додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОПОДАТКУВАННЯ ДЕПОЗИТНИХ КОРПОРАЦІЙ

1.1 Сутність та специфіка оподаткування банківської діяльності

Економічна система є сукупністю взаємопов'язаних суб'єктів та елементів економічного життя, але може дестабілізуватися в процесі свого існування під впливом кризових явищ. Для забезпечення безперебійного розвитку економічної системи та досягнення глобальних цілей необхідне зовнішнє втручання, яке здійснюється державою на національному рівні. Метою такого регулювання є реалізація відповідних функцій держави на різних рівнях національної економіки та досягнення поставлених цілей державної політики.

Інструменти державного регулювання економіки характеризуються універсальністю застосування щодо різних секторів, галузей і підсистем національної економіки. Водночас механізм державного регулювання економіки характеризується неможливістю використання інструментів, які впливають тільки на певні конкретні сектори та процеси. Це зумовлює необхідність розробки комплексної стратегії щодо управління розвитком національної економіки (рис.1.1).

Банківська система займає особливо значиме місце серед складових національної економічної системи, що зумовлено, насамперед, однією з її функцій - забезпечення грошового обігу та цінової стабільності. Крім того, банки виступають посередниками на фінансовому ринку, адже акумулюють грошові вклади населення та формують інвестиційні ресурси.

Особливість банківської діяльності полягає у великій кількості можливих ризиків, до того ж дестабілізація банківської системи може викликати кризові

явища на рівні національної економіки держави. З цієї причини досліджувану систему варто характеризувати як специфічний об'єкт державного регулювання економіки.

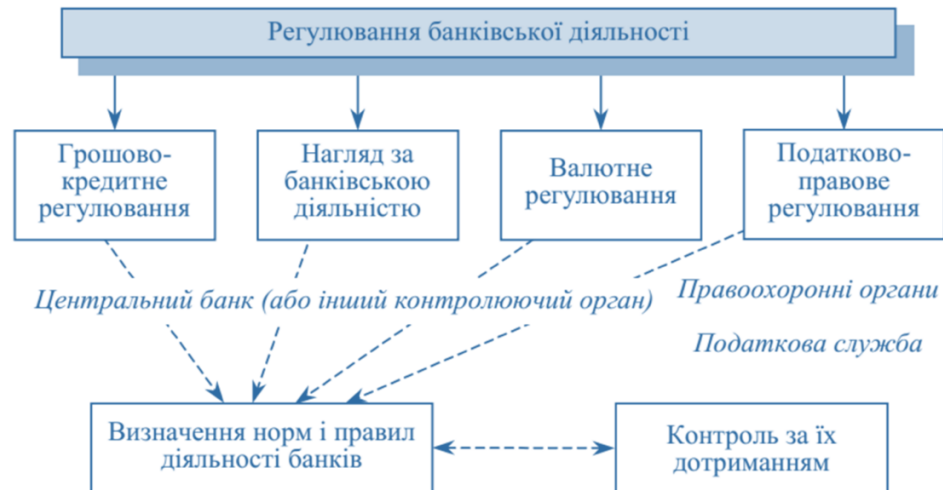

Рисунок 1.1 - Інструменти державного регулювання [14]

Оподаткування – це зовнішній чинник впливу на банківську діяльність. Вплив зовнішніх факторів на банківську діяльність може бути класифікований як прямий та непрямий.

Прямі фактори безпосередньо впливають на напрямки, обсяги та інструменти роботи банків. До них належать:

1. Податкова політика: податки та збори, що сплачуються банками, безпосередньо впливають на їхню прибутковість та можливості для розвитку;
2. Регулювання та нагляд: державні органи встановлюють правила та норми для банківської діяльності, які впливають на їхні продукти, послуги та ризики;
3. Економічна політика: монетарна та фіскальна політика держави впливають на процентні ставки, обмінні курси та загальну економічну активність, що, в свою чергу, впливає на банківський сектор;

Непрямі фактори не пов'язані безпосередньо з банківською діяльністю, але впливають на неї опосередковано. До них належать:

1. Економічне зростання: зростання економіки призводить до збільшення попиту на кредити та інші банківські послуги.
2. Демографічні зміни: зміни в структурі населення (наприклад, старіння населення) можуть впливати на попит на певні банківські продукти.
3. Технологічні інновації: розвиток нових технологій може призводити до появи нових банківських продуктів та послуг, а також до зміни способів ведення банківського бізнесу.
4. Глобалізація: розширення міжнародної торгівлі та інвестицій призводить до зростання попиту на транскордонні банківські послуги.

Важливо зазначити, що вплив факторів на банківську діяльність може бути складним та багатограним. Один і той самий фактор може мати різний вплив на різні банки, залежно від їхнього розміру, спеціалізації та інших характеристик.

Новий погляд на класифікацію факторів полягає в тому, що вона враховує не лише прямий, але й непрямий вплив на банківську діяльність. Це дозволяє краще зрозуміти, як різні фактори взаємодіють один з одним та як вони впливають на розвиток банківського сектору в цілому [65].

Податкове регулювання банківської діяльності – актуальне питання сьогодення. Банківська діяльність є стимулюючим фактором для розвитку бізнесів та підприємницької діяльності з точки розу інвестування або надання кредитів. Саме тому податкова політика держави має на меті удосконалювати та розвивати банківську сферу діяльності. Однак вона може і посилювати податковий тиск на банківський сектор. Одним із таких заходів може стати запровадження нормативу рентабельності для банків.

З точки зору суб'єктів податкових взаємовідносин банки сплачують переважну більшість податкових платежів і відраховують відповідні утримання до державних бюджетів різних рівнів на загальних умовах законодавства. Водночас банки є посередниками між державою та платниками податків, тобто виступають податковими агентами по перенаправленню коштів і від своєчасності перерахування залежить безпосередньо наповненість державного бюджету (Рис 1.2).

Банківські установи зобов'язані протягом трьох днів повідомляти уповноважені органи про відкриття або закриття рахунків своїх клієнтів. За несвоєчасне надання такої інформації передбачено штраф у розмірі 340 гривень. У разі здійснення господарських операцій на рахунках клієнтів без повідомлення про взяття платника на облік податковою службою, накладається штраф у розмірі 10% від суми таких операцій, але не менше 850 гривень. Крім того, банки несуть відповідальність за несвоєчасну сплату податкових зобов'язань своїми клієнтами та за правильність розрахунку таких зобов'язань.

Банк	Випадки
Платник податку	1) за результатами власної фінансово-господарської діяльності; 2) при виплатах за рахунок учасника фонду банківського управління; 3) при успадкуванні права на вклад у банку;
Податковий агент	1) при виплаті нерезиденту іншим нерезидентом, зарахованих на рахунок, відкритий таким нерезидентом у банку-резиденті; 2) при виплаті процентів за депозитними договорами; 3) при виплаті дивідендів;
Посередник між платником податків і бюджетом	1) при перерахуванні податків та зборів до бюджету за дорученням клієнтів банку

Рисунок 1.2 - Функції банківських установ у системі оподаткування [12]

Тобто банки також є виконавцями функцій валютного та податкового контролю. З усього перерахованого можна зробити проміжний висновок, що банки є специфічними учасниками податкової системи.

Продовжуючи дослідження особливостей функціонування банків у податковій системі держави варто зазначити, що вони також посідають місце основного інвестора реального сектору національної економіки, тим самим забезпечують підвищення загальної кількості платників податків через створення додаткових методів отримання доходу. Не варто ігнорувати головну мету

банківських установ, як комерційних суб'єктів господарської діяльності, - максимізація одержуваного прибутку у ринковому середовищі.

Однією з особливостей оподаткування банків є збір до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, який обліковується в операційних витратах, що призводить до зменшення оподатковуваного прибутку, а основну роль у системі оподаткування банків відіграють податок на прибуток та податок на додану вартість.

Податок на прибуток нараховується за загальними правилами оподаткування прибутку підприємств і організацій враховуючи особливості джерел отримання такого прибутку. Норми про оподаткування прибутків банків встановлюються законодавством виходячи з цілісного підходу щодо аналізу банківської діяльності.

Варто розпочати з того, що взагалі є доходами або витратами банків. Отож у Податковому кодексі України визначено такий перелік (Рис. 1.3).

Варто згадати, що 8 грудня 2023 року набув чинності Закон від 21.11.2023 № 3474-IX "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування банків та інших платників податків", який підвищив ставку податку на прибуток для банків. До статті 136 ввели додатковий пункт наступного змісту:

«136.11. Базова (основна) ставка податку становить 25 відсотків для цілей:

а) оподаткування прибутку банку, визначеного відповідно до підпункту 134.1.1 пункту 134.1 статті 134 цього Кодексу;

б) оподаткування скоригованого прибутку контрольованої іноземної компанії банку, визначеного відповідно до статті 392 цього Кодексу;

в) застосування положень пункту 57.11 статті 57 цього Кодексу до виплати дивідендів банками» [1].

Страхові резерви, як статтю витрат банку, слід виділяти окремо. Такі резерви формуються задля покриття ризиків неповернення основного боргу за кредитами, придбаними цінними паперами та іншими видами боргу.

Доходи	Витрати
а) процентні доходи за кредитно-депозитними операціями (у тому числі за кореспондентськими рахунками) та цінними паперами, придбаними банком;	а) процентні витрати за кредитно-депозитними операціями, у тому числі за кореспондентськими рахунками, коштами до запитання та цінними паперами власного обігу;
б) комісійні доходи, у тому числі за кредитно-депозитними операціями, наданими гарантіями, розрахунково-касове обслуговування, інкасацію та перевезення цінностей, операціями з цінними паперами, операціями на валютному ринку, операції з довірчого управління;	б) комісійні витрати, у тому числі за кредитно-депозитними операціями, розрахунково-касове обслуговування, інкасацію та перевезення цінностей, операціями з цінними паперами, операціями на валютному ринку, операції з довірчого управління;
в) позитивний результат за операціями з цінними паперами;	в) від'ємний результат (збиток) від операцій з купівлі/продажу іноземної валюти і банківських металів;
г) прибуток від операцій з купівлі/ продажу іноземної валюти та банківських металів;	г) від'ємне значення курсових різниць від переоцінки активів та зобов'язань у зв'язку зі зміною офіційного курсу національної валюти до іноземної валюти;
г) позитивне значення курсових різниць;	г) суми страхових резервів;
д) надлишкові суми страхового резерву, що підлягають включенню до доходу та суми заборгованості, що підлягають включенню до складу доходу;	д) кошти (збори), внесені до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
е) доходи від надання факторингових послуг;	е) витрати з придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги (факторинг);
є) дохід, пов'язаний з реалізацією заставленого майна;	є) витрати, пов'язані з реалізацією заставленого майна;
ж) інші доходи, прямо пов'язані зі здійсненням банківських операцій та надання банківських послуг.	ж) інші витрати, прямо пов'язані зі здійсненням банківських операцій та надання банківських послуг.

Рисунок 1.3 - Класифікація доходів та витрат [13]

У разі зменшення розміру страхового резерву за результатами звітного податкового періоду сума перевищення, що включається до складу витрат, спрямовується на збільшення доходу банку за результатами такого звітного

періоду. У подальшому за рахунок цього резерву банк відшкодовує заборгованість, визнану безнадійною згідно з методикою, встановленою Національним банком України.

Нормативу щодо розміру страхового резерву чи його обмеження немає, оскільки це може призвести до зменшення гарантованої суми коштів, що повертаються вкладникам банків, або, навпаки, встановлення такого нормативу стимулюватиме банки підтримувати якість своїх активів.

Окремо в Податковому кодексі посідають місце операції особливого виду отримання прибутку. Згідно зі статтю 153 ПКУ до таких операцій відносять:

- 1) оподаткування операцій з розрахунками в іноземній валюті;
- 2) оподаткування дивідендів;
- 3) оподаткування операцій з борговими вимогами та зобов'язаннями;
- 4) оподаткування операцій з відступлення права вимоги;
- 5) оподаткування операцій з торгівлі цінними паперами та іншими, ніж цінні папери, корпоративними правами [13].

Також варто розглянути особливості оподаткування окремих операцій банків податком на додану вартість. У Податковому кодексі в статті 196 п.п. 196.1.1 вказано наступне: «Норми цього підпункту не застосовуються до операцій з продажу бланків дорожніх, банківських та іменних чеків, цінних паперів, розрахункових та платіжних документів, пластикових (розрахункових) карток, а також ювілейних і пам'ятних монет, які реалізуються для нумізматичних цілей та інших товарів/послуг, за які стягується окрема плата у вигляді фіксованої суми або відсотка» [13]. Тобто вказані операції є об'єктами оподаткування податком на додану вартість. Водночас в цьому ж підпункті вказано, що операції, вказані нижче, не є об'єктами оподаткування ПДВ. До них належать:

- операції з випуску, розміщення та реалізації за кошти цінних паперів, випущених в обіг суб'єктами господарювання, Національним банком України;
- операції з обігу валютних цінностей, банківських металів, банкнот і монет НБУ, за винятком тих, що використовуються в нумізматичних цілях;

- надання послуг з інкасації, розрахунково-касового обслуговування, залучення, розміщення та повернення коштів у кредит, депозит, вклад, управління коштами та цінними паперами, переуступка, надання, управління та відступлення прав вимоги за фінансовими кредитами, кредитними гарантіями та банківськими гарантіями;
- торгівля борговими зобов'язаннями за готівку або цінні папери, за винятком операцій зі стягнення заборгованості та факторингу;
- надання банками послуг у сфері управління фондами банківського управління, фондами операцій з нерухомим майном, фондами фінансування будівництва, для здійснення платежів за іпотечними сертифікатами відповідно до законодавчих нормативів [13].

До операцій, звільнених від оподаткування ПДВ, належать операції з постачання майна, переданого фізичними особами, а також суб'єктами підприємницької діяльності – приватними підприємствами та іншими особами, які не є платниками податку, у заставу, у тому числі іпотеку, та на яке звернено стягнення і зареєстровано операції з купівлі-продажу депозитних зобов'язань [13].

Серед об'єктів діяльності банківських установ, на які спрямовується податкове регулювання, виокремлюють всю банківську систему, окремі види її діяльності, та клієнтів банків. Останній є непрямим об'єктом податкового регулювання, тому вплив на нього може здійснюватися або через податки, які включені у вартість послуг банку, або через оподаткування доходів, які були отримані у банківській сфері.

Тому варто зазначити, що стабільна робота банківської системи країни залежить не лише від оподаткування банківської діяльності, а й від системи оподаткування населення та підприємств. Податкова політика уряду може вплинути на загальний розвиток економіки країни, що в свою чергу визначатиме умови монетарної політики [9,10].

Отже, податкове регулювання діяльності банківських установ – це цілеспрямований комплексний процес використання засобів та інструментів впливу податкової політики на банківську діяльність, який спрямований на

стимулювання чи стримування надання банківських послуг для отримання позитивних соціально-економічних результатів [12, 48].

Система оподаткування банківської діяльності повинна не лише виконувати фіскальну функцію, але і сприяти перерозподілу коштів з фінансового сектору в реальну економіку. Тобто варто розуміти ланцюжок можливих дій: високий рівень податкового навантаження спричиняє підвищенню ціни кредитів, що в свою чергу призводить до зниження рентабельності суб'єктів підприємництва та податкових надходжень в державний бюджет.

1.2 Нормативно-правове забезпечення процесу оподаткування банків в Україні

При регулюванні податкових відносин необхідно виходити з принципів комплексності та ефективності сектору, необхідно узгодити інтереси між суб'єктами банківського сектору, міністерствами, відомствами, які мають значний вплив на банківський сектор, та державою задля правильного адміністрування відповідних платежів та налагодження партнерських відносин між податковими органами та банківськими установами (Рис. 1.4).

Як бачимо, основними та найважливішими суб'єктами у питанні податкового регулювання є Державна податкова служба та Національний банк України. Більш того, НБУ має особливе право безпосередньо впливати на фінансовий стан банків, що в подальшому відображається на рівні прибутковості та платоспроможності. Але при цьому ДПС опосередковано впливає на рівень доходів і цін, а отже, на рівень кредитного та споживчого попиту населення, схильність до заощаджень тощо. Це, у свою чергу, впливає на результати діяльності банків.

Питання регулювання банківської діяльності розглядається в наукових працях з двох боків – економічного та правового. Про перший підхід регулювання

можна прочитати у таких авторів. як О. Д. Вовчак [5], О. С. Любунь [6], О. П. Орлюк [7]. Вони визначають, що регулювання банківської діяльності - це система заходів, які центральний банк або будь-який інший наглядовий орган використовують задля гарантій стабільного та безпечного функціонування банків, водночас запобігаючи руйнівним процесам у банківському секторі. Другого підходу дотримуються такі автори, як В. І. Міщенко [2], А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна [4], В. П. Ходаківська [3]. Вони в свою чергу запевняють, що регулюванням банківської діяльності – це розробка та ухвалення законів, які регламентують діяльність банків, їх функціонування у вигляді нормативних актів, інструкцій, директив, порядку здійснення банківського нагляду, відповідальності за порушення банківського законодавства.

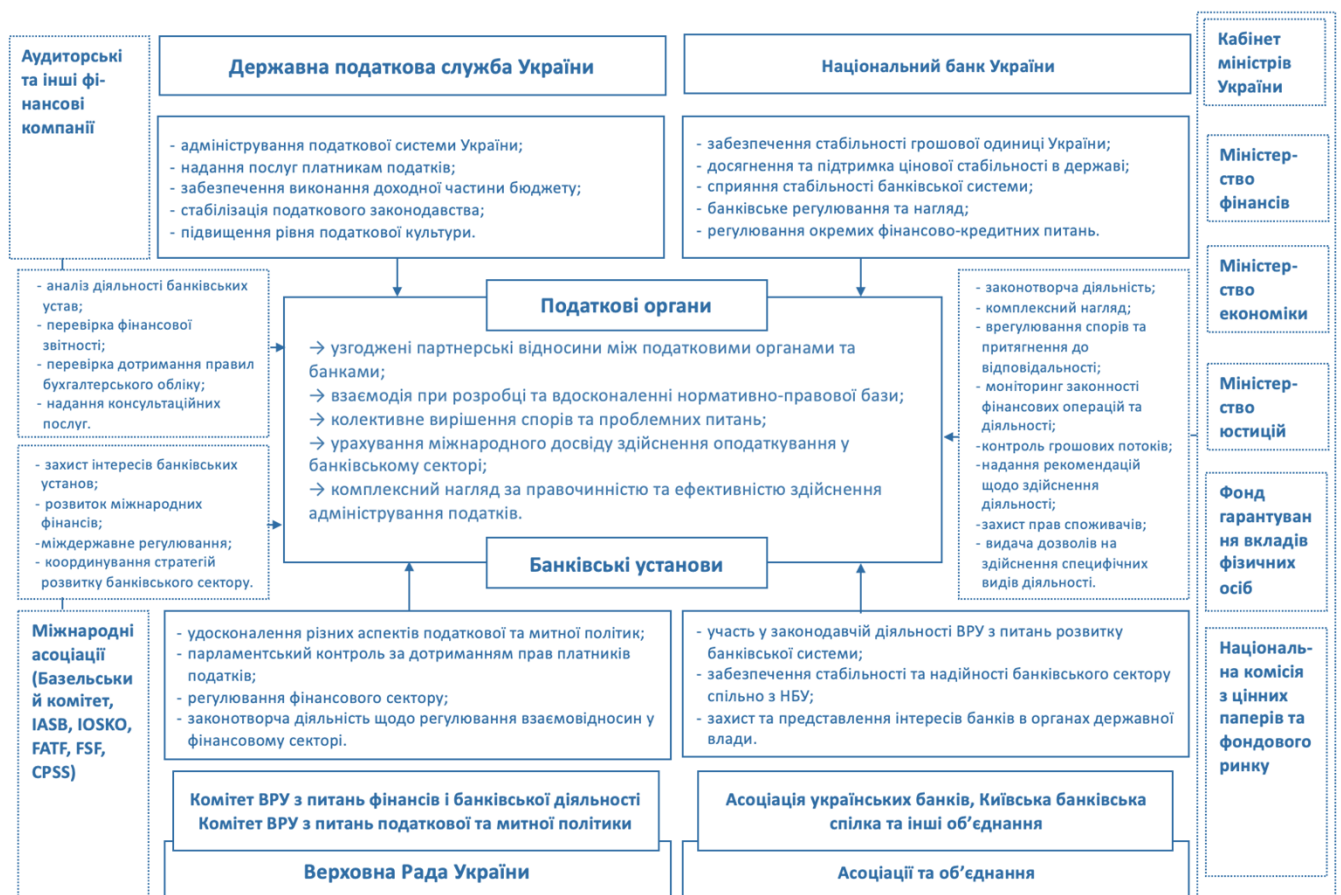

Рисунок 1.4 - Система регулювання податкових відносин у банківському секторі [61, с. 31]

Проте ніхто з авторів не розкриває всю суть регулювання банківської діяльності, адже кожна група зосереджується на окремому аспекті поняття. При цьому дане питання варто розглядати як комплексну категорію, адже це передбачає розробку правової бази діяльності банків за умов їх стабільного розвитку та застосування певних економічних інструментів у кризові часи функціонування банків органами влади.

Саме податкове регулювання виступає одним із інструментів впливу на функціонування економіки. Воно дозволяє водночас як стимулювати так і стримувати розвиток деяких процесів, а також для виконання функцій держави і інших сферах податкове регулювання забезпечує потік фінансових ресурсів. Якщо говорити про ефект від даного регулювання, то на макрорівні це проявляється з точки зору забезпечення реалізації державної економічної політики, а на мікрорівні воно впливає на самих суб'єктів економіки та поведінку.

Нормативно-правове забезпечення процесу оподаткування банків в Україні ґрунтується на Конституції України, Податковому кодексі України та інших законах та підзаконних актах, що регулюють питання оподаткування:

Основні нормативно-правові акти, що регулюють оподаткування банків в Україні:

- Податковий кодекс України: Цей кодекс встановлює загальні принципи оподаткування в Україні, а також порядок оподаткування банківської діяльності.
- Закон України "Про Національний банк України": Цей закон визначає повноваження Національного банку України (НБУ) щодо регулювання банківської діяльності, включаючи питання оподаткування.
- Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах, затверджена постановою Правління НБУ: Ця інструкція встановлює порядок відкриття, використання та закриття рахунків банками, що використовується для адміністрування податків та зборів.
- Лист НБУ від 14.10.2008 №47-412/1061 "Щодо розміру регулятивного капіталу банку": Цей лист містить рекомендації НБУ щодо розрахунку

регулятивного капіталу банку, який використовується для визначення розміру податкових зобов'язань.

- Інші нормативно-правові акти: Крім вищезазначених, на оподаткування банків в Україні впливають також інші нормативно-правові акти, такі як закони про бюджетну систему України, про валюту і валютні операції, про фінансові послуги, тощо. [8].

За операціями банківських установ слід розрізняти два окремих податкових режима: спекулятивний та інвестиційний. Наприклад, при розгляді інвестиційної діяльності варто надати податкові пільги. Це могло б стати поштовхом для банків до розширення інвестиційної діяльності.

Також слід враховувати, що податки не повинні стримувати розвиток бізнесу. У цьому випадку варто звернутися до зарубіжної практики, де передбачено включення витрат, які пов'язані з обслуговуванням кредитних коштів, до складу валових витрат, які в свою чергу відносять на собівартість продукції. Це збільшує чистий прибуток підприємств реального сектору економіки та розширює їх можливості для подальшого залучення позикових коштів.

Тому сьогоденні питання оподаткування банківської діяльності є дещо складним через неповне висвітлення конкретних видів банківської діяльності в Податковому кодексі, невизначеність ролі Національного банку України в процесі оподаткування банків та протиріччя в законодавстві. Наявність цих факторів ускладнює виконання банками завдання забезпечення фінансовими ресурсами, необхідними для подальшого відтворення економіки.

Також варто згадати і негативні риси, які характерні для банківського законодавства:

- правове регулювання банківської діяльності є багаторівневим, включаючи значну кількість підзаконних нормативних актів;
- відсутність єдиного кодифікованого акта про банківську діяльність;
- динамічність норм банківського права, постійне внесення змін і доповнень до нормативних актів;

- суперечність і складність багатьох нормативних актів, їхня неузгодженість із актами, що стосуються управління ринком.

Отже, з метою забезпечення умов для зміни основних принципів комплексного розвитку вітчизняної банківської системи відповідно до світових стандартів доцільно запровадити систему послідовних правових заходів, що охоплюють [18]:

- проведення широкомасштабних досліджень нормативно-правових актів НБУ щодо їх відповідності законодавству. За результатами аналізу необхідно розробити механізм їх узгодження, уникаючи подвійних стандартів;
- систематизація законодавчих та нормативно-правових документів, які регулюватимуть функціонування банківської сфери, в єдиний кодифікований акт – Банківський кодекс. В свою чергу, кодекс визначав би правове становище суб'єктів банківської системи держави, підстави створення і порядок діяльності комерційних банків, регулюють розрахунково-кредитні відносини, а також регулюють інші відносини у сфері банківської діяльності
- надання стабільності та прогнозованості розвитку правовій базі регулювання діяльності банків;
- розроблення норм банківського законодавства щодо забезпечення належного рівня корпоративного управління в банках України;
- підвищення рівня капіталізації банків;
- удосконалення системи регулювання та нагляду за діяльністю банків, а саме: зниження рівня доларизації кредитного портфеля банківської системи України; вирівнювання структурного розриву в прирості депозитної бази та кредитних активів банківських установ;
- повернення довіри населення до банківського сектору України шляхом підвищення фінансової грамотності.

Тому одним із основних двосторонніх завдань державного податкового нагляду сьогодні є: забезпечення ефективних умов для розвитку стабільної банківської системи та забезпечення її стратегією інвестиційного розвитку. Водночас державний податковий нагляд має контролювати конкуренцію та

монополізм на ринку банківських послуг. Цього можна досягти, лише дотримуючись порад, наведених вище, і розв'язавши низку описаних проблем.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИКА ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1 Особливості діючої системи оподаткування юридичних осіб – депозитних корпорацій в Україні

У IV кварталі 2023 року розвиток банківської галузі все ще визначався попередньою тенденцією. Стрімко зростали гривневі кошти населення та бізнесу, продовжували надходити валютні кошти. Роздрібні тимчасові фонди продовжували зростати, але повільніше, ніж поточні вкладення. Надалі інвестиції банків в ОВДП та депозитні сертифікати НБУ динамічно зростали. Водночас продовжував збільшуватися гривневий портфель чистих корпоративних і роздрібних кредитів. Поступове зниження процентних ставок сприяло збільшенню попиту на кредити та зменшенню витрат на фінансування. Операційна ефективність банків залишалася високою, при низьких витратах на резервування. Незважаючи на значне підвищення податкових ставок, галузь залишився високорентабельною, що забезпечує її стійкість. Рентабельність і запас капіталу дозволяють банкам відповідати новим нормативним вимогам.

У 2023 році у секторі працювало 63 банка. В цілому за рік було ліквідовано чотири банки: “Форвард”, “Айбокс”, “Конкорд” та Укрбудінвест. Сумарна частка даних банків становила менше 1% від активів платоспроможних банків, тому виведення їх з ринку не позначилося на роботі банківського сектору. Частка чистих активів державних банків за рік зросла до 53.6%, перш за все через перехід до цієї категорії Сенс Банку.

Обсяг чистих активів платоспроможних банків так само зріс: за 2023 рік – на чверть. Протягом року найбільше зростали обсяги депозитних сертифікатів НБУ, зокрема запроваджених у квітні тримісячних, та ОВДП. За 2023 рік також

значно зросли кошти банків на рахунках у НБУ через поетапне підвищення нормативів обов'язкового резервування за коштами клієнтів.

Облікову ставку НБУ знизив на 5 відсоткових пункти у IV кварталі. Це певною мірою пов'язано зі змінами у монетарній політиці. Ключова ставка за минулий рік знизилася на 10 відсоткових пункти і становить 15% річних. Також упродовж минулого року була знижена на 8 відсоткових пункти ставка за депозитними сертифікатами «овернайт», і зараз вона рівна обліковій.

Незважаючи на зниження процентних ставок, вони все ще залишаються на доволі високому рівні, і навіть за таких умов, операційної ефективності та помірного резервування чистий прибуток банківського сектору в 2023 році склав рекордні 86.5 млрд грн. Втрат зазнали лише сім малих банків із сукупним збитком 0.2 млрд грн. Причиною такого високого прибутку за минулий рік став чистий процентний дохід, він збільшився близько на третину. Проте наприкінці року його зростання сповільнилося з огляду на нижчі ставки, перш за все за депозитними сертифікатами НБУ: протягом IV кварталу, порівняно з аналогічним періодом минулого року, чистий процентний дохід був вищим на 19.2%; доходи від депозитних сертифікатів - на 12.2%; доходи від ОВДП зросли на 79.1%. Обсяг процентних доходів від кредитування також зріс. Зокрема, вперше від початку повномасштабної війни збільшились у річному вимірі доходи від роздрібного кредитування, на 12.5% до аналогічної дати попереднього року. В IV кварталі чистий комісійний дохід сезонно зріс, проте порівняно з IV кварталом 2022 року – знизився на 20.4%. Операційні витрати за 2023 рік зросли на 10%. Водночас темпи зростання операційних доходів були вищими. Тож банки другий рік поспіль зберігали високу операційну ефективність. Співвідношення операційних витрат і операційного доходу (CIR) становило 37.8% у середньому за рік (Додаток А) [11].

До переліку найбільш прибуткових українських банків за 2023 рік наразі відносяться: ПриватБанк – 37,765 млрд грн; Укрексімбанк – 5,217 млрд грн; Сенс Банк – 5,039 млрд грн; Райффайзен Банк – 4,781 млрд грн; Ощадбанк – 4,752 млрд грн; Укрсиббанк – 4,341 млрд грн; ПУМБ – 3,955 млрд грн; ОТП Банк – 3,712 млрд грн; Сітібанк – 3,585 млрд грн; Креді Агріколь Банк – 2,793 млрд грн; Укргазбанк

– 1,936 млрд грн; Універсал Банк – 1,866 млрд грн; Кредобанк – 1,212 млрд грн; ІНГ Банк Україна – 917,1 млн грн; Банк "Південний" – 725,4 млн грн; ПроКредит Банк – 702 млн грн; А-Банк – 561,3 млн грн; Ідея Банк – 509,9 млн грн; Банк Восток – 361,9 млн грн; СЕБ Корпоративний Банк – 186,2 млн грн.

Ця третина всіх банків заробила 98,12% прибутку банківської системи, тоді як на решту чотири десятки банків приходить лише 1,88% прибутку.

Динаміка прибутку та податкових відрахувань банків зображена на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1 – Співвідношення чистого прибутку до сплаченого податку на прибуток за останні 5 років [29]

Проте спостерігається парадоксальна ситуація: прибутки банківського сектору України стрімко зростають, тоді як обсяги кредитування скорочуються. Цей дисбаланс свідчить про можливі проблеми в системі банківського регулювання та зловживання банками своєю ринковою владою:

- співвідношення кредитів до ВВП. За останній рік співвідношення наданих банками кредитів до ВВП скоротилося з 20% до 15% і продовжує знижуватися у 2024 році;
- бсяг працюючих кредитів. Без урахування державних програм, обсяг працюючих банківських кредитів становить лише 5% ВВП;
- прибутки банків. При цьому прибутки банків до оподаткування за минулий рік сягнули понад 160 млрд грн, а за I квартал 2024 р. – 50 млрд грн.

- відсоткова маржа банків. У березні 2024 р. відсоткова маржа банків (різниця між середньою ставкою за новими кредитами та новими депозитами) досягла рекордного рівня - 11,6 відс. пунктів, що вчетверо перевищує поточний темп річної інфляції.

Одним з ключових джерел процентних доходів банківської системи України наразі є виплати відсотків за депозитними сертифікатами (депсертифікатами), розміщеними в Національному банку України (НБУ). Ці виплати фактично є недоотриманими доходами державного бюджету, адже прибуток НБУ, згідно з чинним законодавством, має повністю надходити до бюджету.

Масштаби недоотримання бюджетних доходів вражають:

- У 2023 році банки отримали 91 млрд грн відсоткових виплат за депсертифікатами;
- У 2022 році ця сума становила 41 млрд грн.

Представники Національного банку України (НБУ) пояснюють виплату відсотків за депозитними сертифікатами як "вартість проведення монетарної політики". Проте, важливо розуміти, що ці витрати НБУ фактично є недоотриманими коштами державного бюджету, які могли б бути спрямовані на фінансування оборони, соціальних програм або інших важливих державних потреб.

Варто також зазначити, що питання ефективності та результативності монетарної політики НБУ, зокрема, стосовно витрат державних коштів на залучення депозитів у банківську систему, залишається недостатньо висвітленим.

Крім того, виникає питання прозорості та контрольованості витрачання НБУ державних коштів на проведення монетарної політики.

У світовій теорії та практиці відома проблема схильності центральних банків до проведення політики, спрямованої на збагачення банківського сектору. Це явище має назву "захоплення регулятора"[63].

Нобелівський лауреат Дж. Стігліц у своїй роботі "Ціна нерівності" стверджує, що регулятори часто стають заручниками тих, кого вони повинні регулювати. Це може негативно впливати на їхню політику та регуляторні механізми. «Захоплення регулятора» найчастіше є результатом «обертівих

дверей», коли члени регуляторного органу приходять на державну службу із регульованого комерційного сектору, а після роботи в уряді чи центральному банку знову повертаються в свій сектор.

В Україні феномен "обертових дверей" у фінансовому секторі, зокрема в НБУ, є особливо вираженим. Всі голови НБУ в історії країни обіймали цю посаду після роботи в комерційних банках або навіть володіли ними.

Ця ситуація викликає низку проблем:

- підрив довіри до регуляторі. Коли люди бачать, що регулятори після роботи в НБУ повертаються до приватного сектору, це може створювати враження, що їхні рішення приймаються не в інтересах суспільства, а в інтересах окремих компаній;
- необ'єктивність регулювання. Коли регулятори мають тісні зв'язки з приватним сектором, вони можуть бути схильні до тиску з боку цих компаній, що може призвести до прийняття не об'єктивних рішень.
- неефективність регулювання: "Обертові двері" можуть обмежувати здатність регуляторів розуміти складні проблеми, з якими стикається фінансовий сектор.

В Україні "обертові двері" в НБУ пов'язують з політикою занадто високих реальних відсоткових ставок, яка, на думку автора, шкодить економіці. Високі відсоткові ставки роблять кредити недоступними для більшості підприємств і населення, що призводить до уповільнення економічного зростання. Водночас ця політика вигідна для банків, адже вони можуть отримувати високий прибуток від відсоткових доходів.

Така політика не відповідає інтересам економіки в цілому і потребує перегляду.

Тим не менш, проблема "обертових дверей" в НБУ є важливою і потребує публічного обговорення. Необхідно знайти шляхи для того, щоб забезпечити незалежність регуляторів та зробити їхню роботу більш прозорою [63].

2.2 Фіскальне значення та регулююча роль оподаткування банківської діяльності

Податкове навантаження на банки є наслідком податкової політики держави. Водночас ефективність даної політики напрямку залежить від того, наскільки чітко система оподаткування відповідає економічній ситуації в країні. Правильно вибудована податкова система окрім забезпечення держави фінансовими ресурсами, також стимулює банки до пошуку варіантів підвищення ефективності своєї діяльності та збільшення прибутків. Саме тому такий показник як податкове навантаження є важливим та зручним способом вимірювати якість оподаткування банківської системи [49].

Податкове навантаження відносять до фінансово-бюджетних показників і визначається в залежності від обсягу фінансових надходжень до бюджетів різних рівнів та темпами економічного зростання. Часто дане поняття прирівнюють до терміну "податковий тягар" і сприймається як рівень економічних обмежень платника податку [15].

Охарактеризувати податкове навантаження можна так: це є вартісний вираз усієї сукупності податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які повинен сплатити банк згідно з чинним податковим законодавством країни. Визначаючи податкове навантаження важливо брати до уваги кількість податків і обов'язкових платежів, їх структуру та механізм стягнення.

Розбіжності між науковцями щодо трактування цього визначення очевидні. Одні базуються на доходах платника податків, а інші, навпаки, – на його витратах. Деякі зосереджуються лише на загальних податкових надходженнях, сплачених до бюджету, а інші порівнюють їх із ВВП або ВНП, припускаючи, що податковий тягар розглядається на макрорівні, де податковий тягар пов'язаний із загальним доходом платника. Узагальнюючи наведене визначення, можна стверджувати, що податкове навантаження – це показник, який характеризує ступінь державного

втручання шляхом оподаткування платників податків на мікро- та макрорівнях (Додаток Б).

Кількісна оцінка податкового тиску на банки зазвичай здійснюється на основі аналізу статистичних даних, далі розраховуються показники податкового навантаження. Водночас необхідно визначити, як зміна податків, ставок і пільг вплине на діяльність банку. Тільки так показник податкового навантаження набуде практичного значення [66].

Визначають абсолютне та відносне податкове навантаження. Абсолютне можна уявити як сукупну величину податкових зобов'язань банку. Цей показник включає суму фактично сплачених банком податків та обов'язкових платежів, але він не відображає напруженість податкових зобов'язань для банку. Крім того, він не допомагає порівняти величину податкових платежів банку з джерелом їх сплати. Отож оцінюючи податкове навантаження на банки варто користатися ще й показником відносного податкового навантаження. Це відношення абсолютної величини сплачених податків до джерела їх сплати. Кожна група податків, в залежності від джерела їх сплати, має свій критерій оцінки податкового тиску [66].

За березень 2024 року ТОП-10 банків за прибутком (за звітний 2023 рік) мають нарахування податків в загальній сумі на 9,723,961.62 тис грн(рис.2.2), з яких 8,527,058.06 тис грн нараховано податку на прибуток (рис.2.3)

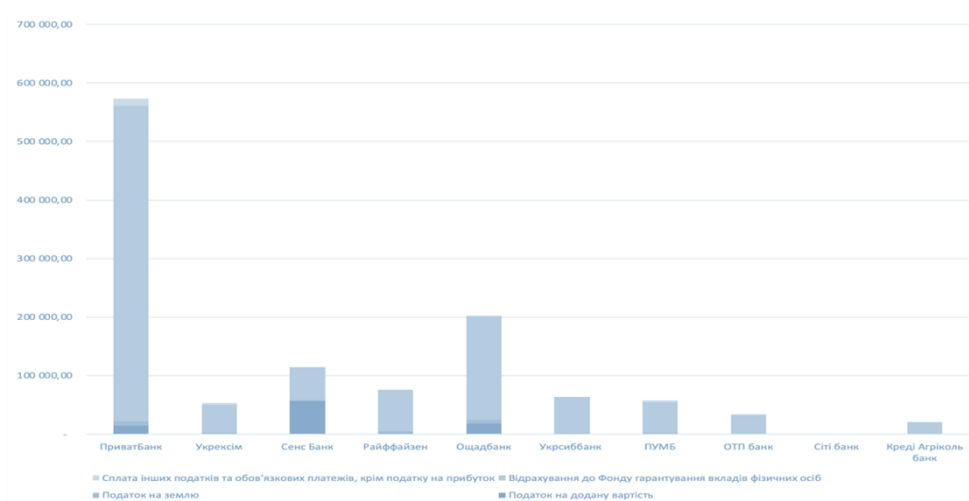

Рисунок 2.2 – Нараховані податки та зобов'язання (окрім податку на прибуток) [19]

Рисунок 2.3 – Нарахований податок на прибуток [19]

Детальніше наведемо 2023 р. порівняно з попередніми роками. З рисунку 3 видно, що податок на прибуток банків за період 2023 р. склав 73,5 млрд грн, що показує досить високі прибутки. Для порівняння у 2022 р. податок на прибуток склав 7 356 млн грн, що на 66 144 млн грн менше, ніж за 2023 р. Не зважаючи на воєнний стан у державі, банки зуміли встояти і сплатити податок на прибуток у

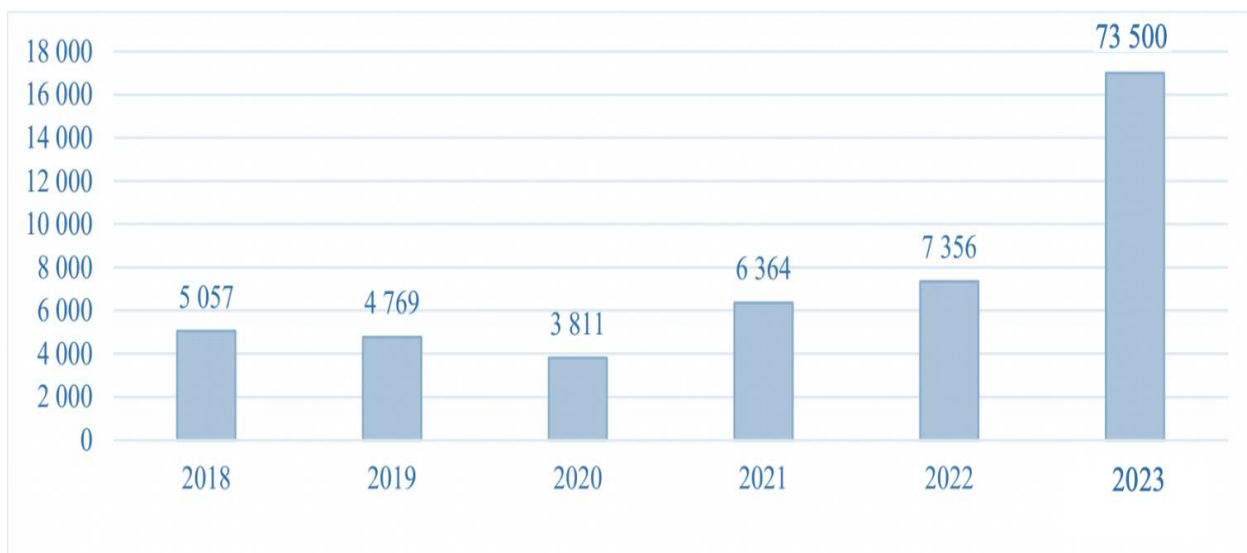

Рисунок 2.4 – Податок на прибуток банків України за період 2018–2023 рр., у млн грн [11]

2.3 Основні тенденції оподаткування банків в контексті підвищення ефективності господарювання в Україні в сучасних умовах

У період воєнних дій фінансова стійкість українських банків є ключовим фактором для збереження економічної стабільності та національної безпеки. З початком збройної агресії Росії проти України, вітчизняна економіка зазнала значних потрясінь. Це призвело до різкого скорочення надходжень податків до бюджету, у той час як зросли потреби у фінансуванні обороноздатності держави. З метою мінімізації негативного впливу війни на платників податків та стимулювання економічної активності, українська влада вжила низку антикризових заходів у податковій сфері: відтерміновували подання звітності, сплату податків, запроваджували право на відстрочку платежів на всі види податкових перевірок та звільняли від відповідальності тих, хто не зміг вчасно сплатити податки [61].

З метою підтримки бізнесу та стимулювання економічної активності, українська влада вжила низку заходів щодо спрощення податкової системи:

- перехід на спрощену систему оподаткування. Підприємствам з оборотом до 10 млрд грн надана можливість перейти на спрощену систему оподаткування зі сплатою 2% від обороту замість податку на прибуток та ПДВ;
- зниження податкової ставки для ФОПів. ФОПи третьої групи на спрощеній системі отримали можливість сплачувати 2% від доходів замість 5%.
- скасування єдиного податку та ЄСВ для певних категорій платників. Підприємці першої та другої груп протягом воєнного стану мають змогу не сплачувати єдиний податок та не заповнювати декларацію платника єдиного податку, а також мають дозвіл не сплачувати ЄСВ за себе і за мобілізованих до Збройних сил України працівників [62].

Банківська система успішно справляється з викликами військового конфлікту завдяки своїй резервній міцності, оперативній реакції Національного

банку та проведеної реформи у банківському секторі. Незважаючи на тимчасові труднощі, банки продовжують надавати послуги, підтримувати свою мережу та зберігати ефективність операцій, що сприяє збільшенню їхнього капіталу. Активи, нагромаджені в системі, сприяють фінансовій стабільності, підвищують стійкість банків до подальших викликів війни та підготовляють до повноцінного відновлення кредитування. Навіть при збитках від конфлікту, банки відзначилися прибутковістю у 2022 році, а їхні прибутки продовжують зростати в 2023 році. Висока відсоткова маржа та операційна ефективність є характерними для банків усіх типів бізнес-моделей: корпоративної, роздрібної та універсальної.

Досягнення цілей, зокрема, було завдяки зусиллям банків, оперативній реакції Національного банку та тривалій спільній роботі над реформою банківського сектору з 2015 року. Це призвело до того, що банки ввійшли в кризу з великими резервами капіталу та ліквідністю, були ефективними в операціях та мали чіткі стратегії для непередбачених обставин [30]. Протягом періоду воєнного стану Національний банк України продовжує вживати заходи, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості держави та регулювання фінансового сектору. Важливість планомірної та безперервної діяльності банків у часи війни перевищує їхню звичайну роботу в мирний період. Тому з початку широкомасштабного російського вторгнення Національний банк України створив умови, щоб банки могли функціонувати належним чином навіть у надзвичайно складних умовах. Готовність регулятора діяти в кризових ситуаціях базується на трьох важливих принципах:

- Захист інтересів клієнтів банків, особливо вкладників, які повинні мати право отримати доступ до своїх коштів, включаючи власні та позичкові кошти, а також здійснювати платежі та перекази;
- Підтримка операційної діяльності та забезпечення ліквідності банку. Важливо, щоб навіть найбільш постраждалі банки не були оголошені неплатоспроможними лише через тимчасовий негативний вплив воєнних дій на їхню діяльність;

- Незалежно від можливих збитків від війни, важливо чесно відображати їх у фінансовій звітності. Мати чітке уявлення про справжню картину стану речей є ключовим для успішного відновлення банківської системи після війни.

У контексті воєнних дій банківська система демонструє позитивні тенденції у відношенні до доходів. За даними опублікованих звітів, не зважаючи на тривалість конфлікту, чистий прибуток загальної банківської системи за перше півріччя 2023 року перевищив результати аналогічного періоду 2022 року майже удвічі, склавши 67,6 мільярдів гривень, порівняно з 4,6 мільярдами гривень збитку за цей самий період минулого року. На 1 липня 2023 року лише 8 банків із 65 фінансових установ, що зберегли свою платоспроможність, зазнали збитків на суму 112 мільйонів гривень.

Головним фактором, який впливає на прибутковість банківського сектору, залишається зростання відсоткових доходів, особливо від високоліквідних активів, і невеликі обсяги формування страхових резервів під проблемні активи. Проте на 1 липня 2023 року кредитний портфель банківської системи України зменшився до 928 мільярдів гривень, причому частка проблемних кредитів у даному портфелі зросла до 38,9%, що призвело до зниження рівня відсоткових доходів банків від кредитування. Загальні інвестиції банків у державні цінні папери збільшилися до 1090 мільярдів гривень, включаючи ОВДП на суму 611 мільярдів гривень і депозитні сертифікати НБУ на суму 479 мільярдів гривень.

Показник стабільності банківської системи також відображається у збільшенні обсягів фондування від клієнтів у четвертому кварталі 2022 року. Майже 95% респондентів повідомили про зростання коштів як у домогосподарств, так і у корпорацій. Частка зобов'язань у іноземній валюті зросла протягом останніх двох кварталів 2022 року [30]. Облікова ставка НБУ була знижена до 20% річних, що є результатом рішення Правління Національного банку України від 15 вересня 2023 року.

Ставка за тримісячними депозитними сертифікатами залишається на рівні облікової ставки, тоді як ставка за депозитними сертифікатами "овернайт" зменшилася на 2 відсоткових пункти до 16%, а за кредитами рефінансування - до

22%. Також, внесено зміни до параметрів монетарної політики, наприклад, з 18 вересня 2023 року скорочено частку залишків строкових депозитів фізичних осіб, яка враховується при розрахунку ліміту вкладень банків у тримісячні депозитні сертифікати, з 70% до 35%. Це сприятиме стимулюванню конкуренції між банками за приваблення вкладників та розширенню портфелів строкових депозитів. Існує можливість подальшого зниження ставок за збереження гривневих заощаджень через продовження сповільнення інфляції та ефективну діяльність Національного банку у збереженні стабільності курсу. Такий хід з однієї сторони сприятиме економічному відновленню і, з іншої, не створить загрози для фінансової стабільності на макрорівні [31].

Банківська галузь має значні резерви ліквідності, перевищуючи мінімальні вимоги до короткострокової ліквідності LCR майже утричі у всіх валютах. Банки різних категорій мають достатній запас високоякісних ліквідних активів, основним джерелом яких є приплив коштів від клієнтів, що вже становить понад 90% їхніх зобов'язань. Це дозволяє банкам уникати потреби в додаткових ресурсах, і навіть повертати кредити рефінансування Національному банку та зменшувати зовнішні борги. На початку червня частка рефінансування в їхніх зобов'язаннях вже становила менше 1%. Зовнішні борги банків скоротилися майже на 14% з початку 2022 року, і зараз вони становлять менше 2% від загальних зобов'язань, що є найнижчим показником з 2004 року. Умови війни призвели до практичного припинення доступу банків до зовнішніх джерел фінансування, проте вони все ще мають достатні ресурси на внутрішньому ринку, включаючи кошти в іноземній валюті [32]. З початком повномасштабної війни роль і завдання державних банків трохи змінилися. За високо-ризикових умов війни та значної невизначеності ці банки активно підтримують кредитування, зокрема державних підприємств, ведуть облік для державних виплат і забезпечують доступ до банківських послуг через широку мережу відділень.

Це призводить до значного зростання участі державних банків у всіх ключових показниках банківської системи. Такий розвиток є обґрунтованим у період глибокої кризи, проте створює значні ризики для конкуренції на

банківському ринку під час відновлення. Тому вже зараз актуально оновлювати стратегії державних банків, щоб вони вирішували основні проблеми у своїй діяльності та готували більшість з них до приватизації після завершення військових дій [34, 67].

Оцінку стійкості банків визначає Національний Банк України та публікую відповідний звіт на офіційному сайті кожного року. Дане дослідження включало оцінку якості активів (далі AQR), верифікацію вартості найбільших об'єктів застави за кредитами, екстраполяцію результатів AQR (за потреби) та розрахунок показників діяльності банку на наступні три роки (Додаток В).

YouControl пропонує власний скоринговий індекс - Bank_FinScore, який оцінює фінансову стійкість банків України. Індекс ґрунтується на 25 ключових показниках, що охоплюють нормативи НБУ, фінансові коефіцієнти та інші дані, які комплексно відображають стан ліквідності, капіталізації, рентабельності, кредитних, інвестиційних та валютних ризиків банку (рисунк 2.5).

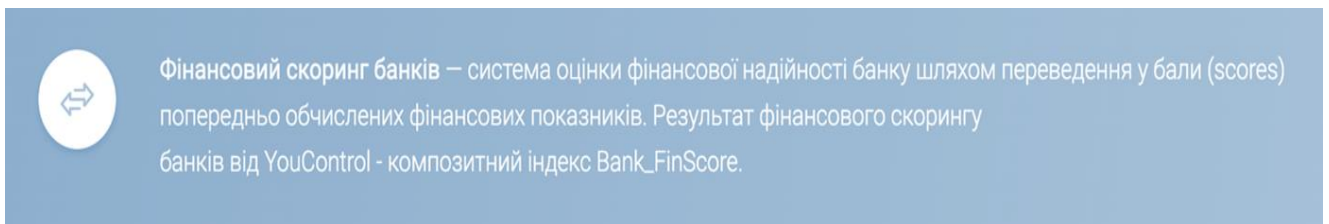

Рисунок 2.5 – Визначення Фінансового скорингу банків [45]

Переваги індексу:

- порівняльний аналіз. Індекс розроблений для порівняння фінансової стійкості банків України. Це дозволяє швидко та легко оцінити позиції конкретного банку на ринку;
- індекс не чутливий до загальносистемних змін в економіці, адже фокусується на порівнянні банків в рамках одного ринку;
- об'єктивна оцінка. Індекс ґрунтується на чітких та прозорих методологіях, що гарантує об'єктивність оцінки;

Даний індекс дає можливість:

- отримати комплексну оцінку фінансової стійкості банку;
- порівняти фінансові показники різних банків;
- вибрати банк з найкращими фінансовими показниками для своїх потреб;
- слідкувати за динамікою зміни фінансової стійкості банків протягом часу.

Тож YouControl наводить свій рейтинг банків за фінансовим скорингом (рисунок 2.6).

Банк	FinScore	Чисті активи млн грн	Прибуток млн грн	Депозити млн грн	Кредити млн грн
    АТ "ІНГ Банк Україна"	A / 3.34	26 756 	917	20 710 	6 001
    АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	A / 3.33	8 049 	186	6 817 	18
    АТ "УКРСИББАНК"	A / 3.26	142 454 	4 340	119 186 	12 427
    АТ "ОТП БАНК"	A / 3.25	102 043 	3 712	81 744 	24 861
    АТ "Дойче Банк ДБУ"	A / 3.18	6 542 	123	5 690 	200
    АТ "КРЕДОБАНК"	A / 3.14	56 126 	1 211	46 441 	12 468
    АТ "СІТІБАНК"	A / 3.1	68 620 	3 585	56 125 	2 788
    АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	A / 3.05	103 579 	2 793	90 042 	20 722
    АТ "Райффайзен Банк"	A / 2.98	189 126 	4 781	158 530 	52 601
    АТ КБ "ПРИВАТБАНК"	A / 2.98	685 062 	37 764	549 686 	95 637
    АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	A / 2.95	37 847 	702	29 785 	18 216

Рисунок 2.6 – Рейтинг банків згідно проведеного фінансового скорингу (банки, які мають високий рівень надійності) [46]

Важливо розуміти, що даний індекс не є кредитним рейтингом. Кредитний рейтинг вимагає більш детального аналізу та врахування якісних факторів, таких

як рівень зовнішньої підтримки, репутація акціонерів та інші операційні та юридичні ризики. Bank_FinScore призначений для експрес-аналізу та може допомогти вам оцінити фінансовий стан банку. Для прийняття остаточного рішення рекомендується провести більш глибоке дослідження.

Також із важливих новин варто згадати Націоналізацію Сенс Банку, після чого частка держбанків на ринку сягнула 53,3%. Це була довгоочікувана подія для банківського сектору, яка сталася у минулому році. Процес був довгим та складним через значні розміри даного банку, адже йому належало близько 3,1% активів всієї системи.

Важливо відзначити, що стрімко розвиваються та показують гарні результати державні програми. НБУ зазначає, що кредитування бізнесу в основному відбувається за програми «Доступні кредити 5-7-9%» - обсяги наданих позик зросли на 34% за 2023 рік. Водночас, завдяки розвитку карткового кредитування, на 20% зросли обсяги роздрібного гривневого кредитного портфеля. Також варто згадати ще одну державну програму – «єОселя». Завдяки ній іпотечні кредити зросли на 6%, або на 3,5 млрд грн за 2023 рік [39].

На сьогоднішній день ми можемо побачити, що навіть у умовах воєнного конфлікту в Україні банки успішно впоралися з ризиками для своєї операційної діяльності й продовжують функціонувати. Збереження довіри вкладників до банків сприяло зростанню обсягів коштів на рахунках населення та бізнесу в перші тижні після початку війни. У червні Національний банк України вже втретє провів опитування всіх фінансово стійких банків щодо операційних збитків, пов'язаних з війною. 60 банків відмітили у своїх записах певні операційні втрати. Вони зафіксували зменшення розміру цих втрат протягом останніх півроку практично утричі порівняно з попереднім періодом. Проте загальні операційні збитки банків з моменту початку повномасштабної війни наближаються до 15 мільярдів гривень. На жаль, так само як і раніше, приблизно половина цих загальних втрат від операційного ризику припадає на один великий державний роздрібний банк. У зв'язку з тривалістю конфлікту банки перестають включати частину витрат у складі втрат від операційного ризику. Це стосується витрат, що фінансові установи

постійно несуть через радикальні зміни у середовищі. Витрати, які раніше вважалися результатом операційного ризику, тепер розглядаються як частина регулярних операційних витрат. Наприклад, з часом банки припиняють реєструвати як втрати від операційного ризику витрати на забезпечення автономії роботи відділень. Також вони припиняють реєструвати події операційного ризику ситуації, коли вони не отримують доходу через спад попиту на певні послуги або через закриття філій банків [37].

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ – БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

3.1 Зарубіжний досвід оподаткування депозитних корпорацій

У ході аналізу особливостей оподаткування у банківській сфері важливо розглянути фактичні умови оподаткування банків, які вже існують у міжнародній практиці.

У Сполучених Штатах існує система диференційованого оподаткування прибутку корпорацій, яка залежить від рівня доходу, що оподатковується, проте саме банки користуються певними пільгами. Щоб уникнути подвійної сплати податків такі пільги включають врахування операційних збитків та звільнення від оподаткування прибутків, отриманих в міжнародній діяльності. Витрати, які пов'язані з безнадійними позиками не входять до податкової бази. Також до неї не входять інвестиції національних банків в тих штатах, які забезпечують банкам спеціальні пільги з податку на доходи та/або мають власну систему оподаткування для банківських установ.

Витрати, пов'язані з безнадійними позиками, які втратили частково або повністю свою вартість протягом фінансового року, не оподатковуються. Згідно із Законом про податкову реформу 1986 року, банки з активами менше 500 млрд. дол. можуть переносити кошти в резерв по безнадійним позикам для забезпечення необхідного рівня цього резерву на кінець року [47]. Але банки з активами, що перевищують це значення, повинні переводити залишок резерву в статтю доходів. Даний Закон встановив систему оподаткування неявних прибутків, отриманих від угод з іноземною валютою, покупки цінних паперів з фіксованою та змінною відсотковою ставкою. У США цінні папери класифікують двома видами:

- оподатковувані, до них належать державні та корпоративні облігації, векселі, цінні папери федеральних установ, та
- звільнені від оподаткування, до яких відносять облігації штатів, муніципальні облігації.

Такий розподіл потрібен для регулювання інвестиційної діяльності банків. Також у США спеціалізовані банки можуть отримати податкові пільги у разі виконання окремих соціальних функцій в питанні обслуговування населення.

Раніше в Німеччині існували спеціальні податки для банків, такі як податок на векселі, податок на капітальний дохід та біржовий податок. Проте з 1992 року була введена загальна система оподаткування. Банки підлягають оподаткуванню шести видів податків: корпоративного та особистого податків на доходи від фінансових активів (у тому числі податків на відсотковий дохід та дохід від зростання ринкової вартості капіталу), промислового податку на доходи та капітал, податку на власний капітал, податку на спадщину та дарування. Ставка податку на нерозподілений прибуток складає 50%, а на прибуток, що виплачується у вигляді дивідендів, – 36%. Резервні фонди широко використовуються в Німеччині, і відрахування до них зменшують податкову базу для оподаткування прибутку. Відсотки, отримані банками за надані кредити, не оподатковуються корпоративним податком на прибуток [64].

Згідно з французьким законодавством, банки можуть вибирати між податком на доходи та податком на додану вартість. Починаючи з 1993 року, щорічно передбачено оподаткування нереалізованих прибутків банків від зростання ринкової вартості капіталу, особливо з колективних інвестицій, таких як облігації та інші боргові інструменти. Резерви на випадок збитків формуються банками за потреби та потім будуть виключені з податкової бази. Новостворені банки, як і підприємства, мають право на пільгове оподаткування з прибутку протягом перших п'яти років заснування (100% - перші два роки, 75% - третій рік, 50% - четвертий рік, 25% - п'ятий рік). Розглядаючи особливості оподаткування банків у міжнародному контексті, важливо зазначити, що найбільший вплив на фінансову діяльність банків не завжди має податок на прибуток чи податок на

доходи. Наприклад, в Аргентині з 2001 року введено податок на розрахункові рахунки банків, який приносить більше доходів до бюджету, ніж податок на прибуток. У Бразилії в 2007 році підвищено податки на соціальні витрати та фінансові операції банків, що призвело до майже трикратного збільшення надходжень до бюджету від цих джерел порівняно з податком на прибуток. Італійські банки, на відміну від іспанських, сплачують податок на додану вартість, але операції з видачі кредитів, акціями та облігаціями звільнені від оподаткування. Важливо також зазначити, що для невиробничих компаній в Італії встановлена подвійна ставка регіонального податку на виробничу діяльність.

Як бачимо, відмінності у системах оподаткування підприємств і банківських установ існували завжди. Встановлення спеціальних умов оподаткування для банківських установ зазвичай мало на меті стимулювати купівлю певних категорій цінних паперів, підтримка політики виплати дивідендів акціонерам, стримування спекулятивних операцій, а також сприяння інвестиціям у реальний сектор економіки.

Також слід звернути увагу на зміни у податковому навантаженні за останніми новинами [38].

Нещодавно уряд Іспанії схвалив подовження податку на несподіваний прибуток кредитних установ ще на один рік до 2025 року. Україна також запровадила додатковий збір для банків, який застосовується до прибутку, отриманого з 2023 року. Таким чином, Україна приєднується до групи країн, що повільно зростає, які в останні роки запровадили заходи проти банків. Інші країни Європи, які ввели такі заходи, включають Італію, Чехію, Угорщину та Литву.

Зазвичай ці податки мають форму додаткового податку або підвищених ставок податку на прибуток підприємств. Посилення таких заходів було зумовлене різними факторами, деякі з яких є специфічними для обставин у конкретній юрисдикції. Однак інші драйвери застосовані більш загально. Наприклад, одним із ширших факторів впливу було підвищення процентних ставок у ряді юрисдикцій, частково спричинене підвищенням ставок Європейського центрального банку. Це призвело до тиску громадськості в деяких юрисдикціях щодо оподаткування

надприбутків, які, як стверджують учасники кампанії, отримали банки в останні роки. Зважаючи на те, що багато юрисдикцій відчують скруту в нинішньому економічному кліматі, не дивно, що це один із варіантів, які розглядаються для отримання вкрай необхідних доходів. Однак не всі погоджуються з тим, що податки на надприбуток банків є правильним інструментом для роботи.

Італійський надзвичайний податок на несподіваний прибуток для банків був, дещо неочікувано, вперше оголошений у серпні 2023 року, і згодом правила неодноразово змінювалися. Законодавчий указ № 104/2023 був прийнятий італійським парламентом у жовтні 2023 року. Правила набули чинності 10 жовтня 2023 року. Нові правила встановлюють, що одноразовий податок, який має бути сплачений у 2024 році за ставкою 40%, має застосовуватися до частини процентної маржі, реалізованої італійськими кредитними установами, включаючи італійські філії іноземних кредитних установ у 2023 фінансовому році. Сума податку до сплати (податкова межа) обмежена 0,26% активів, зважених на ризик, як визначено на дату закриття 2022 фінансового року. Податок не підлягає відрахуванню для цілей СІТ. Як альтернативу сплаті податку банки можуть вибрати принаймні 2,5-кратну суму додаткового податку до своїх резервів, які не підлягають розподілу.

Італійський режим оподаткування несподіваних доходів піддався значній критиці з боку учасників ринку та Європейського центрального, зокрема щодо його ефективності, впливу на банківський сектор та економіку в цілому. Це занепокоєння не було безпідставним, оскільки початкове оголошення про захід у серпні 2023 року призвело до того, що понад 10 мільярдів євро було стерто з акцій італійських фінансових установ наступного дня після оголошення. Існують також побоювання, що зосередження уваги на процентній маржі призведе до подальшого підвищення процентних ставок, тим самим ускладнюючи проблему, яку намагається вирішити цей захід. Крім того, деякі з великих кредитних установ оголосили, що замість сплати податку вони скористаються можливістю відрахування суми в резерви. Хоча це може задовольнити деякі занепокоєння Європейського центрального банку щодо здатності окремих кредитних установ

створювати потужну базу капіталу, це скоріше ставить під сумнів, чи справді будуть збільшені початково очікувані доходи.

Серед складних економічних умов Іспанія під своїм нинішнім лівим коаліційним урядом, на додаток до тимчасового податку на енергетику (застосовується до основних гравців в енергетичному секторі), стратегічно запровадила тимчасовий збір фінансово-кредитних установ відповідно до Закону 38/ 2022 від 27 грудня 2022 р. Збір, який спочатку діяв на 2023 і 2024 фінансові роки, відображає прогресивний підхід уряду до отримання додаткових доходів держави від фінансового сектору, одночасно вирішуючи ширші економічні проблеми. 27 грудня 2023 року прем'єр-міністр Іспанії оголосив, що збір буде продовжено ще на один рік і застосовуватиметься до 2025 фінансового року.

Збір характеризується як «неподатковий державний збір». Це відмінність, яка поміщає цей збір (і Тимчасовий збір на енергетику) в унікальну правову систему. Він регулюється Законом 38/2022, а також узгоджується з положеннями Загального закону про державний бюджет Іспанії та Загального податкового закону Іспанії. Така юридична структура гарантує бездоганну інтеграцію податку в існуючу податкову систему Іспанії, одночасно враховуючи конкретні економічні обставини (наприклад, інфляцію, яка вважається загальною справою).

Збір націлений на кредитні та фінансові установи, що працюють в Іспанії, доходи від відсотків і комісій яких перевищують 800 мільйонів євро в 2019 фінансовому році. Такий підхід гарантує, що податок зосереджується на більших, впливовіших фінансових установах, узгоджуючи податки з їхньою фінансовою потужністю та можливостями в іспанській економіці. Ставка збору становить 4,8% від чистого процентного та комісійного доходу установи та сплачується наперед. Для груп СІТ процентний та комісійний дохід визначається на рівні групи СІТ, а збір сплачується суб'єктом-представником групи.

Схоже, що в 2023 році суми, отримані від збору, були близькі до початкових очікувань. Зокрема, за 2023 фінансовий рік іспанські фінансово-кредитні установи внесли загалом близько 1,26 млрд євро. Перший платіж, здійснений у лютому, що

становить 50% від загальної суми збору, склав 637,1 млн євро, а другий платіж у вересні – 626 млн євро.

Запровадження збору та його результати у 2023 році можуть свідчити про ширший прогресивний порядок денний, спрямований на збалансування економічних потреб із соціальними та екологічними міркуваннями. Водночас новий збір піддався критиці з боку деяких великих кредитних установ Іспанії та Європейського центрального банку, які попереджали про негативний вплив на економічне зростання.

Уряд Угорщини змінив податки на надприбуток, які накладаються на ключові сектори економіки в указі, опублікованому в червні, вказавши, що банки можуть зменшити свої виплати податку на надприбуток у 2024 році до 50%, якщо вони збільшать купівлю державних облігацій Угорщини. Він також запровадив новий «соціальний податок» у розмірі 13% на певні види інвестицій, включаючи інвестиційні векселі та приріст процентної ставки за банківськими депозитами [44].

У березні президент Еммануель Макрон заявив, що компанії з понад 5000 співробітниками повинні ділитися більшою частиною своїх «виключно високих» прибутків із співробітниками замість того, щоб викуповувати акції. Але він і міністр фінансів Бруно Ле Мер виключили можливість введення податку на надприбуток. Це пов'язано з тим, що французькі банки підпадають під дію закону про боротьбу з лихварством, який обмежує темпи щоквартального зростання цін на кредити

Франція також має популярну регульовану схему заощаджень, на яку припадає трохи менше 20% банківських депозитів, при цьому прибутковість, пов'язана з інфляцією, коригується швидше, ніж ставки по кредитах [44].

У травні 2023 року парламент Литви схвалив податок на надприбутковий чистий процентний дохід банківської галузі на 2023 і 2024 роки після різкого підвищення процентних ставок Європейського центрального банку. Збір у розмірі 60% з частини чистого процентного доходу, який на 50% перевищує середній показник за попередні чотири роки, за оцінками, залучить 410 мільйонів євро (451 мільйон доларів) до бюджету уряду та буде використано для зміцнення армії [44].

Податок на надприбуток у Чехії (для певних платників податків у секторі викопного палива та енергетики та банків) був запроваджений у листопаді 2022 року. Він набуває форми додаткового податку на кваліфіковані надприбутки за 2023–2025 роки, який застосовується на додаток до стандартного податку на прибуток.

Податок на несподіваний прибуток застосовується до банків, які відповідають обом наведеним нижче критеріям:

(i) їхній чистий процентний дохід за відповідний звітний період з 2023 по 2025 рік становить щонайменше 50 мільйонів чеських крон (приблизно 2 мільйони євро), і

(ii) їхній чистий процентний дохід за перший звітний період, який закінчився 1 січня 2021 року або пізніше, становив щонайменше 6 мільярдів чеських крон (приблизно 242 мільйони євро).

Податок на надприбуток, який сплачується на основі передоплати, застосовується у розмірі 60% на «кваліфікований надприбуток». Це частина податкової бази банку на певний рік, яка перевищує 120% середньої бази нарахування податку на прибуток банку за 2018–2021 роки. Це означає, що податок на несподіваний прибуток охоплює весь прибуток банку, а не лише чистий процентний дохід, за умови, що банк досягає порогових значень чистого процентного доходу.

Рішення запровадити податок на несподіваний прибуток було непопулярним серед чеських компаній, дехто попереджав, що це може витіснити їх з чеського ринку, що, схоже, матеріалізувалося в деяких випадках. Вони стверджували, що податок не враховує діловий цикл, спотворює ринковий баланс між попитом і пропозицією та підриває довіру до податкової системи.

Міністерство фінансів Чехії спочатку очікувало, що новий податок може принести загалом 85 мільярдів чеських крон (приблизно 3,5 мільярда євро) (як від банків, так і від компаній в енергетичному секторі) у 2023 році. Однак пізніше в листопаді 2023 року міністерство визнало, що сума насправді може бути набагато меншою, ніж спочатку очікувалося, особливо для банківського податку.

Незрозуміло, чи це було спричинено нереалістичними очікуваннями, обумовленими баченням легкого додаткового доходу, чи затримкою введення податку (з 2022 по 2023 рік), чи поведінковими реакціями бізнесу, які не були належним чином враховані. 4 січня 2024 року було оголошено про те, що відбудуться дебати щодо того, чи слід скоротити період застосування податку на непередбачувані доходи з трьох років до двох.

Незважаючи на повільне зростання кількості юрисдикцій, які вживають таких заходів, вони все ще є винятками, а не правилом. Незважаючи на те, що податкові органи в усьому світі стикаються з економічним тиском, все ще відносно небагато тих, хто обрав додаткові податки для банків.

Наприклад, Велика Британія знизила ставку банківського збору з квітня 2023 року. А нещодавно в грудні 2023 року відхилила заклики щодо податку на непередбачуваний прибуток банків, заявивши, що це «несе значний ризик для здоров'я та конкурентоспроможності нашого банківського сектору... та нашої економіки».

У квітні 2023 року державний секретар з питань фінансів Нідерландів відхилив заклики запровадити в Нідерландах загальний податок на надприбуток або суперставку податку на прибуток. Було зазначено, що виникнуть труднощі у визначенні того, хто потрапив у сферу дії, а також можливість довільного та непередбачуваного оподаткування. Подібні міркування були б однаково застосовні до такого збору, який накладається на рівні ЄС.

Навіть для юрисдикцій, де існує чітко окреслена група за сферою дії (наприклад, банки чи кредитні установи), у деяких випадках це викликало питання щодо конституційності для тих, чия конституція має правила, що гарантують рівне ставлення до платників податків. Крім того, конституційні проблеми можуть виникнути для тих, хто прагне застосувати правила задньою силою.

Іншим викликом є розробка правил у справедливий спосіб, який не матиме негативного впливу на економіку чи фінансовий сектор, але все одно підвищить бажаний рівень податкових надходжень. Заходи, які вплинуть на фінансову стабільність або призведуть до ще більш високих процентних ставок, можуть

виявитися непопулярними в довгостроковій перспективі, навіть якщо вони потенційно привабливі в короткостроковій перспективі.

Результати аналізу практики оподаткування банків за межами країни вказують на те, що цей інструмент дозволяє державі виконувати такі завдання:

- стимулювати заснування нових суб'єктів господарювання у різних галузях, як виробничих, так і невиробничих;
- обмежувати діяльність тих підприємств, що діють у найбільш рентабельних секторах;
- забезпечувати оптимальний баланс між інвестиційною та спекулятивною діяльністю банків;
- підтримувати функціонування тих банків, які виконують певні соціальні функції;
- забезпечувати поповнення державного бюджету і т.д.

Аналіз систем оподаткування банків у різних країнах показує різноманітність підходів до державного регулювання цих установ. Більшість країн не використовує податкові інструменти в значній мірі, спрямовуючись на створення рівних умов оподаткування для банків та підприємств у виробничому секторі. Застосування конкретних податкових заходів часто не має загального регулятивного характеру.

Проте, аналізуючи еволюцію зарубіжної практики оподаткування банків у порівнянні з виробничими компаніями протягом значного періоду, можна помітити плавне збільшення податкового тягаря, особливо для банків. Це можна пояснити різким зростанням значення банківської сфери для світових економік, значним збільшенням кількості банків та розширенням масштабів їх діяльності, що вимагає втручання з боку держави.

3.2 Проблеми та перспективи вдосконалення механізму оподаткування банків в Україні

Банківська система України наразі стикається з низкою серйозних проблем, обумовлених спадом економіки, девальвацією гривні та війною. Ці фактори призвели до погіршення якості кредитного портфеля; низького рівня управління державними банками; зниження рівня фінансової стійкості банківської системи.

Вдосконалення механізму оподаткування банків в Україні є важливим завданням, яке може сприяти розвитку банківського сектору, збільшенню бюджетних надходжень та зменшенню тіньової економіки. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити ряд проблем:

- недостатня диверсифікація джерел доходів банків: Зараз значна частина доходів банків в Україні надходить від процентних доходів за кредитами. Залежність від процентних доходів за кредитами робить банки вразливими до змін процентних ставок та економічних спадів. Недооцінюється розвиток інших видів бізнесу, таких як інвестиційне банківство, управління активами, надання консультаційних послуг тощо;
- висока ставка податку на прибуток: Ставка податку на прибуток для банків в Україні становить 25% від 2024 року, що є однією з найвищих у Центральній та Східній Європі. Це може стримувати інвестиції та гальмувати розвиток банківського сектору;
- складність та непрозорість системи оподаткування: Існують численні пільги та винятки з правил оподаткування банків, що робить систему складною та непрозорою. Це може призвести до несправедливої конкуренції та втрат бюджетних надходжень;
- недостатній контроль за трансфертним ціноутворенням. Банки можуть використовувати трансфертне ціноутворення, щоб штучно знизити свій оподатковуваний прибуток. Це призводить до втрат бюджетних надходжень та шкодить конкуренції;

- тіньова банківська діяльність: Частина банківських операцій в Україні здійснюється в тіньовому секторі. Це призводить до втрат бюджетних надходжень та шкодить розвитку легального банківського сектору.

Пошук оптимального рівня податкового навантаження також є актуальним питанням сьогодні. Задля детальнішого розуміння ефективності підвищення чи пониження ставок податків для банків проведемо оцінку, яка надасть можливі результати щодо розвитку банківського оподаткування у кожному з випадків (рис. 3.1).

	Підвищення податкового навантаження	Зниження податкового навантаження
Аргументи прийняття	- невиробничий характер банківської діяльності; - занижений порівняно із створеним ВВП рівень оподаткування; - висока швидкість обігу капіталу, що дає змоги швидко нарощувати прибутки; - низька вартість основного капіталу; - ненасичений ринок банківських послуг (підвищення попиту та ціни на банківські послуги).	- високі ставки податків посилюють нестабільність банківської системи; - необхідність зниження вартості кредитних ресурсів; - можливість довгострокового кредитування реального сектору за низькою вартістю; - підтримка фінансової стабільності та розширення запасу фінансової міцності банківських установ.
Проблеми досягнення	- відсутність практики обчислення коефіцієнтів обіговості; - приховування банками своїх прибутків; - подорожчання кредитних ресурсів; - необхідність розмежування послуг банків та їх фінансових операцій за якими буде встановлено підвищені ставки оподаткування.	- нестабільність банківської системи зумовлена неефективною структурою кредитного портфелю банків; - більш доцільно встановити можливість регулювання граничного рівня рентабельності банку при збереженні механізму оподаткування прибутків.
Перспективи розвитку	- погіршення інвестиційної діяльності; - ізолюваність фінансового сектору від реального, відокремленість банківського капіталу від виробничого; - різнонаправленість руху грошових, фінансових, матеріальних потоків; - подорожчання кредитних ресурсів для суб'єктів економіки; - згортання діяльності багатьма банками унаслідок зростання ризиків ведення бізнесу.	- збільшення обсягів залучення ресурсів банку у реальний сектор; - покращення інвестиційного портфелю банків; - зниження ризиковості та вартості проведення банківських операцій; - поживлення пропозиції позикового капіталу; - скорочення випадків ухилення від сплати податків та мінімізації податкових платежів; - поєднання банківського капіталу з виробничим

Рисунок 3.1 – Стратегія розвитку оподаткування у банківській сфері [61, с. 40]

Для подолання цих викликів та стимулювання розвитку банківського сектору пропонується:

- активувати стимулюючу функцію податкового регулювання. Це може бути досягнуто шляхом:
 - зниження податкового навантаження на банки;
 - введення податкових пільг для стимулювання кредитування певних галузей економіки;
 - спрощення податкової системи для банків;
- вдосконалити систему управління державними банками. Це може включати:
 - підвищення корпоративної культури та прозорості;
 - запровадження кращих практик управління ризиками;
 - збільшення частки незалежних членів у наглядових радах;

Тож виходячи з усього вище описаного можна запропонувати наступні реформи щодо оподаткування банківських установ:

- диверсифікація джерел доходів банків. Заохочення банків до розвитку інших видів бізнесу за допомогою податкових стимулів, створення сприятливого середовища для інновацій та розвитку нових банківських продуктів та послуг та підвищення рівня фінансової грамотності населення щодо використання банківських послуг;
- створити достатню базу покарань та заохочень для уникнення ухилення від сплати податків;
- забезпечити взаємодії та узгодженості систем податкового контролю, податкового регулювання та податкового обліку є ключовим фактором для ефективного державного регулювання податкових відносин;
- проаналізувати, вивчити та взяти до уваги світову практику оподаткування банківського сектору;
- боротися з тіньовою банківською діяльністю. Посилення регулювання та нагляду за банківською діяльністю, а також запровадження жорсткіших санкцій за порушення законодавства.

Окрім зазначених вище заходів, існують й інші перспективні напрямки вдосконалення системи оподаткування банків:

- впровадження податку на додану вартість (ПДВ) на банківські послуги: Це може збільшити надходження до бюджету та усунути неконкурентні переваги банків, які не сплачують ПДВ;
- впровадження податку на фінансові транзакції: Це може додатково збільшити надходження до бюджету та допомогти у регулюванні спекулятивних операцій на фінансових ринках;
- розвиток оподаткування на основі ризику: Це може призвести до більш справедливого оподаткування банків, залежно від їх ризикованості.

ВИСНОВКИ

В теоретичній частині бакалаврської роботи було досліджено особливості оподаткування банків в Україні. Проаналізовано та узагальнено наукові матеріали та нормативно правову базу щодо регулювання банківської діяльності та діяльності з оподаткування банківської системи.

В роботі відзначена особлива роль впливу податкового регулювання на банківську діяльність, адже воно є одним з ключових інструментів державного регулювання банківської системи загалом. Його вплив проявляється на трьох рівнях:

1. Макрорівень:

- реалізація державної фінансової політики. Податкові інструменти використовуються для регулювання грошової маси, стимулювання економічного зростання та забезпечення фіскальної стабільності;
- стабільність банківської системи. За допомогою податкових механізмів держава може впливати на капіталізацію банків, рівень резервування та інші фактори, що впливають на стійкість фінансової системи.

2. Мезорівень:

- рентабельність діяльності банків. Податкові ставки та пільги безпосередньо впливають на прибуток банків, а також на їхню конкурентоспроможність;
- масштаби здійснення операцій. Залежно від податкового режиму, банки можуть стимулюватися до розширення або скорочення певних видів діяльності;
- напрями спрямування коштів. Податкові стимули можуть впливати на інвестиційні рішення банків, а також на їхню кредитну політику.

3. Мікрорівень:

- поведінка клієнтів банків. Податки, що включаються до ціни банківських послуг, впливають на вибір клієнтами тих чи інших продуктів;

- оподаткування доходів, отриманих у банківській сфері. Впливає на мотивацію клієнтів до використання банківських послуг.

На підставі аналізу з другого розділу можна зробити висновок, що банківська система в Україні доволі розвинена і функціонує безперебійно навіть в кризових умовах війни. Досліджено, що навіть у важкі для економіки та всієї країни часи, банки змогли не тільки витримати рівень своїх доходів та стійкості, але й отримати надприбутки, на які у 2023 році було нараховано додатковий податок на прибуток. Дана ситуація показує, що банківська система в Україні наразі знаходиться на етапі стрімкого розвитку, що стимулює розвиватися і податкове регулювання.

Проаналізовано світовий досвід оподаткування банків, з чого можна виділити три основні підходи:

1. Загальне оподаткування. Банки оподатковуються на таких самих засадах, як і інші суб'єкти господарювання.

2. Неприбуткова організація з частковим перерахуванням доходів. Банки не сплачує податки, але перераховує до бюджету частину своїх доходів, що перевищують витрати.

3. Корпоративний податок на прибуток з частковим перерахуванням чистого прибутку. Банки сплачують корпоративний податок на прибуток, а частину чистого прибутку, що залишилася після сплати податків, перераховує до державного бюджету.

Слова Роджера Веру про те, що податки – це крадіжка, а війни – масове вбивство, яке фінансується за рахунок крадіжки, на жаль, досить актуальні в контексті сучасного оподаткування банків в Україні. З одного боку, система оподаткування повинна забезпечувати надходження до бюджету коштів, необхідних для виконання державою своїх функцій. З іншого боку, вона має стимулювати розвиток банківського сектору та економіки в цілому.

Наразі ж система оподаткування банків в Україні не відповідає цим двом ключовим завданням. Її важкі й незрозумілі норми шкодять як державі, так і банкам.

Важливо зазначити, що будь-які зміни в системі оподаткування банків повинні ґрунтуватися на ретельному аналізі та розрахунках. Необхідно уникати помилок, які були допущені в минулому, та вчитися на досвіді інших країн.

Тільки за умови комплексного та продуманого підходу можна створити систему оподаткування банків, яка буде вигідною як для держави, так і для банківського сектору, а також сприятиме розвитку економіки України в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України від 21.11.2023 №3474-IX.
2. Банківський нагляд : навчальний посібник / В. І. Міщенко, А. П. Яценюк, В. В. Коваленко. – К. : Знання, 2004. – 406 с. – (Вища освіта XXI століття).
3. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика : навчальний посібник / В. П. Ходаківська, В. В. Беляєв. – К.: ЦУЛ, 2002. – 616 с.
4. Центральний банк та грошово-кредитна політика : підручник / [А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін]; за ред. д-ра екон. наук, А. М. Мороза і канд. екон. наук М. Ф. Пуховкіної. – К.: КНЕУ, 2005. – 556 с.
5. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К. : Знання, 2008. – 564 с.
6. Любунь О. С. Національний банк України : Основні функції, грошово-кредитна політика, регулювання банківської діяльності / О. С. Любунь, В. С. Любунь, І. В. Іванець. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 351 с.
7. Орлюк О. П. Банківське право : навч. посібник / О. П. Орлюк. – М. : Юрінком Інтер, 2005. – 376 с.
8. Державна податкова служба України. вебпортал. URL: <https://tax.gov.ua/arhiv/tijden-tematicnih-konsultatsiy/tijden-tematicnih-konsultatsiy-dlya-bank/zagalna-informatsiya/>
9. Євченко Н. Г. Оподаткування як фактор банківської діяльності / Н. Г. Євченко // Економіка: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць / Дніпропетровський національний університет. – Дніпропетровськ, 2008. – Вип. 240. – Т. І. – С. 69–75
10. Берназюк Я. О. Банки як суб'єкти податкових правовідносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Я. О. Берназюк. – Ірпінь, 2004. – 22 с.
11. Огляд банківського сектору за лютий 2024 року [Електронний ресурс] / Національний Банк України. URL:

https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-02.pdf?v=7

12. Оподаткування суб'єктів господарювання: навч. посіб./ [В.П. Хомутенко, І.С. Луценко, А.В. Хомутенко, О.Г. Волкова]. ВМВ, 2014. 159 с.
13. Податковий кодекс України: за станом на 02 грудня 2010 № 2755-VI.
14. Коваленко В.В. Банківський нагляд : навч. посібник / В.В. Коваленко. - Суми : УАБС НБУ, 2007. - 262 с.
15. Дропа Я. Податкове навантаження та його вплив на економіку України / Я. Дропа, І. Чабан // Формування ринкової економіки в Україні. — 2009. — Вип. 19. — С. 213—218.
16. Євченко Н.Г. Податкове навантаження як показник ефективності оподаткування банківської системи // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Ринкові перетворення в Україні в Умовах світових інтеграційних процесів: збірник наукових праць / ред. акад. НАН України М.І. Долішній – Львів: НАН України: Інститут регіональних досліджень, 2005. – Вип. 6(LVI). – С. 409–414
17. Нінічук В.Р., Єрмоменко Д.О. Проблеми та напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання банківської діяльності в Україні. *Фінансова політика*. V Міжнародної науково-практичної конференції. 2023. С. 229-232.
18. Про заходи щодо зміцнення банківської системи України та підвищення її ролі у процесах економічних перетворень // Офіційний Вісник України. 2010. № 29. С. 99.
19. Наглядова статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>
20. Білостоцька В.О., Острівецький В.І. Податкове навантаження в Україні. *Фінанси України : Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України*. 2002. No 12. С. 75-79.
21. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки. *Економіка України*. 2006. No 7. С. 4-12.

22. Фрадинський О. А. Поняття податкового навантаження та підходи до його визначення. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 1. Т. 1. С. 79-82.
23. Берч Н.Я. Податкове навантаження як окрема економічна категорія: теоретична сутність та спроби обрахунку. Наукові праці НДФІ. 2008. № 2(43). С. 111-118.
24. Барулин Ю.М. Теория и история налогообложения : учебное пособие. М. : Экономистъ, 2006. 319 с.
25. Левченко Н.М. Систематизація методик оцінки податкового навантаження на суб'єктів господарювання. Сталий розвиток економіки. 2010. № 6. С. 270-275.
26. Фуга К.С. Вплив податкового навантаження на діяльність підприємств. Проблеми економіки, менеджменту та сільської кооперації : матеріали міжнародної науково-практичної інтернетконференції. 2015. С. 396.
27. Годованець О.В., Маршалок Т.Я. Податкове навантаження: важливий чинник соціально-економічної стратегії держави. Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. нац. екон. ун-ту. 2008. № 3. С. 85-89.
28. Юткина Т.Ф. Налоги и налогообложение : ученик. М. : ИНФРА-М, 1998. 429 с.
29. Голобородько Я.Ю. Українські банки заплатили 73,5 млрд грн податку на прибуток – Гетьманцев. *МінФін, Банки*. 2024.
URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/02/14/121493852/>
30. Національний банк України. Банки в умовах тривалої війни зберегли довіру клієнтів, високу операційну ефективність та прибутковість - Огляд банківського сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-v-umovah-trivaloyi-viyni-zberegli-doviru-kliyentiv-visoku-operatsiynu-efektivnist-ta-pributkovist--oglyad-bankivskogo-sektoru>.
31. Огляд інструментів фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (16.08-15.09.2023 року). Національний інститут стратегічних досліджень.

- URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-14>.
32. Звіт про фінансову стабільність, червень 2022 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H1.pdf?v=4#page=1
 33. Дадашова П. Економічна правда. Фінансова оборона країни. Як працює банківська система під час війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684104/>.
 34. Неізнана О.В., Григорук А.А., Литвин Л.М. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. Випуск № 39 / 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1401/1351>.
 35. Огляд банківського сектору, серпень 2023 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-08.pdf?v=5.
 36. Аналітика по програмі «Оселя-версія для мобільних пристроїв Укрфінжитло. Укрфінжитло. URL: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/analytyka-mb/#1684920904343-23c4484a-9888>.
 37. Опитування про системні ризики фінансового сектору, травень 2023 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Risk_Survey_2023-H1.pdf?v=4.
 38. Francesco Guelfi, Ishtar Sancho, Michal Dusek, Brin Rajathurai, Juan Jose Sanchez, Cristina de Zavala. The uncertain rise of windfall taxes on banks in Europe. *A&O Shearman*. 2024. URL: <https://www.aoshearman.com/en/insights/the-uncertain-rise-of-windfall-taxes-on-banks-in-europe>
 39. Рейтинг стійкості. *МінФін*. 2024. URL: <https://minfin.com.ua/ua/credits/articles/rejting-stiykosti-liderstvu-inozemciv-ne-mozhut-zashkoditi-navit-derzhbanki/>
 40. Петровська Н.В. Банківські операції як об'єкт оподаткування. *Ефективна економіка*. 2010. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=321>

41. Балянт Г., Прийдун Л. Нормативно-правова основа функціонування банківських установ і напрямки її вдосконалення. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2010. Вип. 14-15. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26549/1/%d0%91%d0%b0%d0%bb%d1%8f%d0%bd%d1%82%20%d0%93..pdf>
42. Управління фінансової стійкістю банків: навч. посіб./ [Малахова О.Л., Михайлюк Р.В.]; Тернопіль: 2011. 300 с.
43. European countries imposing windfall taxes on banks / by Alessandro Parodi, Matteo Allievi, Olivier Sorgho, Silvia Aloisi, Tom Sims, Holger Hansen; Additional reporting by Marta Frackowiak; Editing by Alexander Smith. *Reuters*, 2023. URL: <https://www.reuters.com/business/finance/european-countries-imposing-windfall-taxes-banks-2023-08-08/>
44. Методика фінансового скорингу банків від YouControl. URL: <https://youcontrol.com.ua/contractor/financial-scoring/method-bank/>
45. Фінансовий скоринг банків України за 4 квартал 2023 року. *YouControl*. URL: <https://youcontrol.com.ua/bank-finscore/>
46. Реверчук Н. Й. Зарубіжний досвід податкового регулювання банківської діяльності та його застосування в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип.18.5. С. 221–225.
47. Дзюба О. В. Податкове регулювання банківської діяльності в Україні та визначення його пріоритетних функцій. *Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди (Фінанси, грошовий обіг, кредит)*. 2011. № 17/1. С. 203-209.
48. Соколовська А. Теоретичні засади визначення податкового навантаження та рівня оподаткування економіки. *Фінанси України*. 2006. №7. С. 4–12.
49. Берназюк Я.О. Банки як суб'єкти податкових правовідносин. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. — Ірпінь. 2004 р.
50. Василик О.Д. Податкова система України: Навчальний посібник: Навчальне видання.- К.: ВАТ "Поліграфкнига", 2004.- 478 с.

51. Євченко Н.Г. Оподаткування як фактор банківської діяльності / Н.Г. Євченко // Економіка: проблеми теорії і практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – Вип. 240. – Т. I. – С. 69–75.
52. Закон України від 20.05.1999 №679 «Про Національний банк України».
53. Закон України від 05.04.2001 №2346 «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні».
54. Закон України від 12.07.2001 №2664 «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».
55. Закон України від 15.08.2011 №3024 «Щодо регулювання діяльності банків».
56. Постанова Правління НБУ від 04.09.2009 №530 «Про затвердження Правил бухгалтерського обліку банками України операцій з чеками в іноземній валюті».
57. Постанова Правління НБУ від 29.12.2000 №520 «Про затвердження Правил бухгалтерського обліку банками України операцій з чеками в іноземній валюті».
58. Постанова Правління НБУ від 28.08.2001 №368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні».
59. Постанова Правління НБУ від 16.02.2002 №508 «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України операцій з векселями в національній валюті».
60. Гланц В. Н. Податкове регулювання банківської діяльності. веб-сайт. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/51297/5/Hlants_Podatkove_rehuliuivannia.pdf.
61. Рудь Н.В. Особливості оподаткування банківських установ під час ведення воєнного стану в Україні. УДК: 336.71:336.221]:355.018(477). 2023. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15730/1/zbirnyk-tez-24-03-23-off-127-129.pdf>.
62. Економічна правда. Податкові послаблення для парків, ФОПів та інших під час війни. Що залишити, а що переглянути? Електронний журнал. URL:

<https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/18/692753/> (дата звернення : 01.02.2023 р.).

63. Тетяна Богдан. Центральний банк і банкіри. *Дорослий погляд на світ*. 2024.
URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/614257_tsentralniy_bank_i_bankiri.html
64. Вишнеvsька Л. В. Особливості оподаткування банків у різних країнах світу. *Розвиток банківської системи в сучасних умовах господарювання*. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/285.pdf>
65. Правдюк М.В. Оподаткування банківської діяльності. *Наука і Техніка*. №9(23). 2023.
66. Славкова А.А., Лебеда М.О. Природа доходів малого підприємництва та теоретичні основи їх оподаткування. *Бізнес Інформ*. 2018. №10 (489). С. 152-157.
67. Шапран Н., Шапран В. Зменшення державної частки у банківському секторі України як закріплення ліберального напрямку реформ у фінансовому секторі країни. Економічні свободи для зміцнення соціально-економічного розвитку України в умовах глобальних трансформації. наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Заповіт, 2020, с. 119-125.

Національний банк України

Таблиця 2. Основні показники банківського сектору України¹

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість діючих банків	82	77	75	73	71	67	63
Загальні балансові показники (млрд грн) / General balance sheet indicators (UAH billion)²							
Загальні активи	1 840	1 911	1 982	2 206	2 358	2 717	3 309
у т. ч. в іноземній валюті	755	779	718	746	679	820	923
Чисті активи	1 334	1 360	1 493	1 823	2 053	2 352	2 943
у т. ч. в іноземній валюті	507	495	492	585	583	731	831
Валові кредити суб'єктам господарювання ³	864	919	822	749	796	801	784
у т. ч. в іноземній валюті	423	460	381	332	292	281	268
Чисті кредити суб'єктам господарювання ³	451	472	415	432	540	529	511
Валові кредити МСП	443	445	432	451	468	455	483
у т. ч. в іноземній валюті	184	180	159	162	127	100	114
Чисті кредити МСП	335	339	205	232	263	246	268
у т. ч. в іноземній валюті	110	102	89	101	87	70	80
Чисті кредити МСП, що не належать до груп ⁷	-	-	62	63	71	61	63
у т. ч. в іноземній валюті	-	-	22	24	18	15	13
Валові кредити фізичним особам	171	197	207	200	243	210	223
у т. ч. в іноземній валюті	68	61	38	31	21	13	12
Чисті кредити фізичним особам	92	114	143	149	200	134	160
Кошти суб'єктів господарювання ³	427	430	525	681	800	943	1 322
у т. ч. в іноземній валюті	163	150	191	233	233	317	386
Кошти фізичних осіб ⁴	478	508	552	682	727	933	1 084
у т. ч. в іноземній валюті	244	241	238	285	270	340	373
Зміна (р/р, %) / Change (yoy, %)							
Загальні активи	5.9%	3.8%	3.7%	11.3%	6.9%	15.2%	21.8%
Чисті активи	6.2%	1.9%	9.8%	22.1%	12.6%	14.5%	25.1%
Валові кредити суб'єктам господарювання ³	2.0%	6.3%	-10.6%	-8.8%	6.2%	0.7%	-2.2%
Валові кредити фізичним особам	8.5%	15.3%	5.0%	-3.5%	21.6%	-13.5%	6.0%
Кошти суб'єктів господарювання ³	3.4%	0.8%	22.1%	29.7%	17.4%	17.9%	40.2%
Кошти фізичних осіб ⁴	9.4%	6.3%	8.6%	23.5%	6.6%	28.4%	16.2%
Рівень проникнення / Penetration⁵ (%)							
Валові кредити суб'єктам госп. ³ / ВВП	29.0%	25.8%	20.7%	17.7%	14.6%	15.3%	12.0%
Чисті кредити суб'єктам госп. ³ / ВВП	15.1%	13.3%	10.4%	10.2%	9.9%	10.1%	7.8%
Валові кредити фізичним особам/ ВВП	5.7%	5.5%	5.2%	4.7%	4.5%	4.0%	3.4%
Чисті кредити фізичним особам / ВВП	3.1%	3.2%	3.6%	3.5%	3.7%	2.6%	2.5%
Кошти суб'єктів господарювання ³ / ВВП	14.3%	12.1%	13.2%	16.1%	14.7%	18.0%	20.3%
Кошти фізичних осіб / ВВП	16.0%	14.3%	13.9%	16.2%	13.3%	17.8%	16.7%
Фінансові результати / Profit or Loss⁶ (млрд грн) / (UAH billion)							
Чисті процентні доходи	53.0	73.0	78.9	84.8	117.6	151.7	201.5
Чисті комісійні доходи	27.5	37.8	44.0	46.5	58.0	50.2	50.1
Відрахування в резерви	49.2	23.8	10.7	31.0	3.4	121.2	17.4
Чистий прибуток/збиток	-26.5	22.3	58.4	39.7	77.4	21.9	86.5
Довідково: / Memo items:							
гривень/долар США (середнє за період)	26.60	27.20	25.85	26.96	27.29	32.34	36.57
гривень/долар США (на кінець періоду)	28.07	27.69	23.69	28.27	27.28	36.57	37.98
гривень/євро (середнє за період)	30.00	32.14	28.95	30.79	32.31	33.98	39.56
гривень/євро (на кінець періоду)	33.50	31.71	26.42	34.74	30.92	38.95	42.21

Рисунок А.1 – Основні показники банківського сектору України [11]

Додаток Б

Таблиця Б.1 - Наукові підходи до визначення поняття «Податкове навантаження» [20-28]

Автор	Визначення
В.О.Білостоцька	Частка створеного продукту, що вилучається на користь держави, шляхом оподаткування.
А.М.Соколовська	Ефект впливу податків на економіку загалом та окремих її платників, пов'язаний із економічними обмеженнями, що виникають у результаті сплати податків і відволікання коштів від інших можливих напрямів їх використання.
О.А.Фрадинський	Узагальнений показник, який характеризує величину податкових вилучень на макрорівні (держави) або мікрорівні (господарюючого суб'єкта).
Н.Я.Берч	Показник ефективності рівня втручання держави через податки в діяльності платників.
Ю.М.Барулін	Фінансове поняття, яке характеризує у відносній формі ту частину вартості виробленого суспільного продукту, що розподіляється і перерозподіляється в дохід держави опосередковано через механізми оподаткування. Він оцінює податкове навантаження з 2 позицій: 1) як форму монопольної ціни сукупних суспільних благ; 2) як розрахунковий показник кількісного виміру цінових параметрів оцінки послуг, наданих державою.
Н.М.Левченко	Показник ефективності податкової політики, який впливає на наповнення державних доходів, рівень податкових надходжень у структурі ВВП і відповідно частку ВВП на душу населення.
К.С.Фуга	На макроекономічному рівні податкове навантаження –це сума виплачених обов'язкових платежів на користь держави у ВВП країни та визначається як відношення загальної суми податкових платежів до ВВП. На мікрорівні, тобто на рівні підприємства, податкове навантаження –це відношення суми сплачених податків до чистого прибутку суб'єкта господарювання.
О.В.Годованець	Узагальнена характеристика діяльності податкової системи держави, яка показує, як податки впливають на фінансовий стан платників податків або на народне господарство в цілому.
Т.Ф.Юткина	Комплексна характеристика, яка окрім співвідношення нарахованих податків і доходів підприємства, характеризує кількість податків та інших обов'язкових платежів, структуру податків та механізм їх сплати.

Додаток В

Таблиця В.1 – Основний та регулятивний капітал банків України за результатами стійкості, млн грн [32]

Банк	Основний капітал					Регулятивний капітал				
	На 01.04.2023		1-й рік	2-й рік	3-й рік	На 01.04.2023		1-й рік	2-й рік	3-й рік
	Дані банку	AQR				Дані банку	AQR			
Приватбанк	27 248	27 248	99 258	137 558	170 105	54 466	54 466	110 363	148 663	181 210
Ощадбанк	14 155	14 155	23 903	27 512	28 468	19 650	19 650	25 160	28 769	29 725
Райффайзен Банк	12 703	12 703	21 221	26 934	30 692	16 438	16 438	21 455	27 169	30 927
Сенс	4 958	2 840	2 625	3 041	2 812	6 442	4 324	3 883	3 901	3 256
Універсал	6 510	6 510	15 257	19 521	22 853	9 475	9 475	15 257	19 521	22 853
ПУМБ	7 228	7 228	14 179	16 193	16 823	12 427	12 427	14 449	16 463	17 093
Укрексімбанк	4 275	2 712	-3 351	-5 126	-7 450	8 133	5 402	-3 374	-5 148	-7 472
Укргазбанк	8 309	8 309	6 721	7 238	6 408	8 368	8 368	6 780	7 298	6 467
ОТП Банк	7 234	7 234	17 946	22 160	25 203	12 315	12 315	17 807	22 021	25 064
УкрСиббанк	8 808	8 808	19 064	23 092	25 681	14 119	14 119	19 069	23 097	25 685
Креді Агроколь Банк	5 565	5 565	9 531	12 753	15 107	6 061	6 061	9 856	12 920	15 191
Кредобанк	3 481	3 481	4 875	6 024	6 788	3 912	3 912	4 964	6 113	6 877
А – Банк	1 768	1 768	3 412	4 129	4 553	2 305	2 305	3 414	4 131	4 556
Таскомбанк	2 269	2 269	2 573	2 774	2 806	3 101	2 578	2 581	2 781	2 814
Прокредит	2 407	2 407	2 689	2 758	2 595	3 203	3 203	3 585	3 669	3 515
Південний	2 505	2 505	5 561	6 607	7 285	4 342	4 342	5 754	6 777	7 431
Кредит Дніпро	1 236	1 236	1 576	1 736	1 736	1 660	1 660	1 660	1 820	1 820
Восток	1 262	1 262	2 290	2 710	2 910	1 976	1 976	2 604	2 961	3 096
МТБ	684	337	-40	-119	-225	839	434	-40	-119	-225
Правекс	671	675	207	-227	-764	728	733	264	-227	-764

Джерело: НБУ.

Продовження Додатку В

Таблиця В.2 – Нормативи достатності основного (Н3) та регулятивного (Н2) капіталу банків України за результатами оцінки стійкості, % [32]

Банк	Основний капітал (Н3)					Регулятивний капітал (Н2)				
	На 01.04.2023		1-й рік	2-й рік	3-й рік	На 01.04.2023		1-й рік	2-й рік	3-й рік
	Дані банку	AQR				Дані банку	AQR			
Приватбанк	11.73	11.73	40.66	55.82	68.76	23.45	23.45	45.20	60.33	73.25
Ощадбанк	10.26	10.26	17.13	25.26	28.39	14.24	14.24	18.03	26.42	29.64
Райффайзен Банк	14.87	14.87	25.10	31.96	36.65	19.25	19.25	25.38	32.24	36.93
Сенс	8.74	5.20	4.81	5.60	5.23	11.35	7.92	7.12	7.18	6.06
Універсал	16.49	16.49	37.75	49.26	59.08	24.01	24.01	37.75	49.26	59.08
ПУМБ	12.00	12.00	23.60	27.32	28.93	20.63	20.63	24.05	27.78	29.40
Укрексімбанк	4.61	2.98	-3.65	-5.53	-8.01	8.78	5.93	-3.67	-5.55	-8.04
Укргазбанк	11.97	11.97	9.73	10.44	9.34	12.06	12.06	9.82	10.52	9.42
ОТП Банк	19.09	19.09	45.50	56.29	64.44	32.50	32.50	45.15	55.94	64.08
УкрСиббанк	28.31	28.31	59.15	71.33	79.30	45.38	45.38	59.17	71.35	79.31
Креді Агріколь Банк	16.43	16.43	27.43	36.28	42.67	17.90	17.90	28.36	36.75	42.91
Кредобанк	22.06	22.06	31.08	38.47	43.55	24.79	24.79	31.65	39.04	44.12
А – Банк	16.58	16.58	31.63	38.83	43.55	21.62	21.62	31.65	38.85	43.58
Таскомбанк	12.67	13.05	14.70	15.83	16.07	17.32	14.83	14.74	15.87	16.11
Прокредит	13.33	13.33	14.16	14.42	13.51	17.74	17.74	18.88	19.18	18.30
Південний	12.37	12.37	27.05	31.86	35.04	21.44	21.44	27.98	32.68	35.74
Кредит Дніпро	20.43	20.43	26.75	28.97	29.03	27.43	27.43	28.17	30.37	30.43
Восток	12.83	12.83	22.54	26.62	28.62	20.10	20.10	25.62	29.09	30.45
МТБ	11.34	6.00	-0.75	-2.19	-4.15	13.92	7.71	-0.75	-2.19	-4.15
Правекс	14.31	14.39	4.45	-4.88	-16.51	15.53	15.61	5.69	-4.88	-16.51

Джерело: НБУ.